

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Het gemeenschappelijk geloof

En dan komt mij voor de geest uw ongeveerinsd geloof, zoals het eerst gewoond heeft in uw grootmoeder Loïs en uw moeder Eunice, en ook - daarvan ben ik overtuigd - woont in u. (2 Tim. 1 : 5).

Onze tijd is door een vrij diepe kloof van de vooroorlogse gescheiden. Veel van wat toen als principe en goddelijke waarheid vaststond, wordt nu vrijmoedig in discussie gebracht. Er is zo'n grote verandering in levensgevoel opgetreden, dat een mens soms verbijsterd wordt bij de gedachte, dat die vooroorlogse tijd nog slechts vijftig jaren achter ons ligt. Wij die misschien nergens zo theoretisch denken als op het stuk van de tijd: alle uren, dagen, maanden en jaren duren in onze voorstelling even lang! — voor ons besef moet het allemaal veel langer geleden zijn. Wij spreken over dat tijdperk als over een grijs verleden, terwijl toch de meesten onzer in die jaren zijn opgegroeid. We herkennen onszelf uit die dagen bijna niet meer. De vele uitroepstekens van toen hebben wij vervangen door vraagtekens. In plaats van het pathos heeft de scepsis zijn intrede gedaan. Zo komt ons de lijn die ons aan het voorgeslacht verbindt, veelszins als een breuklijn voor.

Deze vervreemding ten opzichte van het directe verleden gaat aan geen onzer geheel voorbij. Maar ongetwijfeld het meest is de jeugd er mee behept. Praat maar eens met de jongens en meisjes, die voor hun werk, hun militaire dienst of voor studie het ouderlijk huis en daarmee vaak het landelijke, door traditie gestempelde milieu verlaten hebben. Hoe denken velen van hen over thuis? Soms met een gevoel van heimwee en terugverlangen naar het gemak en de vanzelfsprekendheid waarmee in de kring van het gezin de beslissingen ter zake van de christelijke levenspraktijk genomen werden. Soms neemt dit gevoel van heimwee de kleur aan van zelfbeschuldiging. Soms echter ook die van wreveld, omdat men zich ergert aan de kortzichtige probleemloosheid en het gebrek aan begrip bij vader en moeder. De verwijdering is soms zo groot, dat het weekend naar huis alleen maar als een verplichting wordt aangevoeld. Terwijl dit toch echt niet altijd behoeft te betekenen, dat deze uitwonende kinderen ongelovig geworden zijn.

Maar waar is de continuïteit? Kunnen wij als Paulus nog wel een argeloos is-gelijk-teken zetten tussen het geloof onzer grootouders, onzer ouders en dat van onszelf? Ja zeker, zo'n keten van generaties spreekt aan in stabiele tijden. Elke schakel is dan even lang, even breed, even sterk. De geslachten verschillen niet veel van elkaar. De dochter van Loïs heet Eunice en de dochter van Eunice weer Loïs, enz. In regelmatige tred schrijden de generaties na elkaar door de geschiedenis. Ja, in zo'n tijd te spreken van het geloof zoals het eerst gewoond heeft in grootmoeder en moeder en nu woont in zoon of dochter, dat heeft zin. De geloofsbeleving van het vorige geslacht kan dan immers zonder bezwaar model staan voor die van het volgende. Er is geen breuklijn.

Althans, zo schijnt het. Laten wij toch vooral onze nuchterheid bewaren. Geen enkele generatie volgt de ander in volstrekte continuïteit op. Altijd zijn er wel beduidende verschillen in tijd en situatie, al vallen deze, op een

afstand gezien, niet zo op als die waarmee wij zelf te maken hebben. Nooit is het geloof der ouders zonder meer pasklaar geweest voor de kinderen. Voor elk geslacht is de opdracht om te geloven weer nieuw, ook in stabiele tijden. Minstens iets van wat ik hierboven als hedendaagse ervaring beschreef, heeft dus elk geslacht gekend. 't Is goed dit nuchter te bedenken, al blijft het waar dat wij vandaag een stroomversnelling der geschiedenis beleven, waarin zo heel veel verandert, zodat wij ten dezen met vermenigvuldigde moeilijkheden te kampen hebben.

Zulke stroomversnellingen zijn echter in de geschiedenis vaker opgetreden. Juist ook Paulus' en Timotheus' tijd is er door gekenmerkt geweest. Wij glimlachen misschien wat om de argeloosheid, waarin de apostel zo maar drie generaties achter elkaar in het gelid zet en we denken wellicht: ach, Paulus, u moest de diepe caesuren eens kennen, die ons vandaag van onze ouders en grootouders scheiden, maar het verrassende is dat hij ze inderdaad gekend heeft en hij allerminst argeloos is. Wat dacht u b.v. van de milieu-verschillen tussen Loïs en Eunice enerzijds en Timotheus anderzijds? De beide joodse vrouwen waren woonachtig geweest in Lystra, een provincie-stadje in het binnenland van klein Azië, waar de hellenistische cultuur van die dagen nauwelijks doorgedrongen was. Lucas laat ons althans in Handelingen (14) Lystra zien als een plaats, waar nog het primitief-nationale heidendom leefde. Daar stond dus Timotheus' wieg. Maar later zien we hem als medewerker van Paulus de wereld van die dagen bereizen, tot hij eindelijk belandt in Efeze, een der cultuur-centra van die tijd. Dit wat het milieu-verschil betreft tussen die eenvoudige vrouwen en de geëmancipeerde Timotheus - inderdaad vergelijkbaar met wat onze tijd te zien geeft.

Maar er is meer. Tussen Loïs en Eunice enerzijds en Timotheus aan de andere kant heeft de reuzen-overgang van het oude naar het nieuwe verbond gelegen. Dat betekende, om maar iets te noemen, dat Loïs en Eunice nog leefden volgens joods gebruik met inachtneming van de reinigings- en spijswetten van Mozes, terwijl Timotheus als leerling van Paulus deze leefwijze als verouderd had leren zien en er innerlijk vrij tegenover stond. Wanneer grootmoeder Loïs haar kleinzoon had kunnen zien eten met heidenen aan één tafel, ze zou het niet begrepen hebben, ze zou Timotheus misschien wel als een ongelovige hebben afgeschreven. Zelfs Petrus heeft hier immers de grootste moeite mee gehad (Hand. 10; Gal. 2), terwijl hij er toch zo op voorbereid was.

Op grond van deze overwegingen mogen wij, die, naar men zegt, in een kantelend tijdperk leven, elkaar herinneren aan het woord van Paulus tot Timotheus. Het is een woord juist ook tot onze tijd gesproken. Wij mogen elkaar een hart onder de riem steken door te wijzen op het geloofsvoorbeeld van onze ouders en grootouders. Het geloof is blijkbaar in staat zeer diepe tijds- en milieuverschillen te overbruggen; het blijft ondanks dat toch een en hetzelfde geloof.

Nu kan dit echter geheel verkeerd worden toegepast. Iemand zou kunnen zeggen: niet door wat, maar door dat Timotheus geloofde was hij verbonden aan zijn moeder en grootmoeder. In haar leven was het geloof een dragende kracht, in Timotheus' leven ook. En zo ook nu: Vader en moeder thuis geloofden, ik geloof ook. Zeker, wel in iets anders, maar

laat dat nu even buiten beschouwing. Maar zo ontdoen we op een ongeoorloofde wijze het geloof van zijn inhoud. Het geloof wordt zo een lege doos, waar elke tijd weer iets anders instopt. Dat komt in de buurt van de opvatting van wijlen John Forster Dulles, die, toen zijn zoon pater-jesuiet werd, zei: ik ben blij dat mijn zoon een geloof gevonden heeft.

Zo kan het niet. Als de apostel spreekt van het geloof, zoals dat gewoond heeft enz. dan bedoelt hij het christelijk geloof, het geloof dat zich richt op, zich oriënteert aan, zich voedt uit het levende Woord van God, zoals dat in de Schriften is bewaard. Daarom kan Paulus in dezelfde brief ook schrijven (3 : 14): „Blijf gij echter bij wat u geleerd en toevertrouwd is, wel bewust van wie gij het hebt geleerd en dat gij van kindsbeen af de heilige Schriften kent, die u wijs kunnen maken tot zaligheid door het geloof in Christus Jezus". De continuïteit is dus niet een illusie (lege doos) maar is gewaarborgd door God zelf: „Gij evenwel, Gij blijft dezelfde, o Heer", ps. 74 - die voor alle tijden één woord gesproken heeft, één bijbel gegeven heeft. In dat woord, we kunnen ook zeggen: in Christus reiken het gelovig voorgeslacht en nageslacht elkaar de hand.

Wil dat nu zeggen, dat de geloofsbeleving door alle tijden heen zichzelf gelijk blijft; dat alle geloofsvoorstellingen van de ouders door de kinderen onveranderd moeten worden overgenomen; dat alle wegen die door de ouders in geloof betreden zijn, nu ook door de kinderen moeten worden gevolgd? Neen, want niet het geloof der ouders is normgevend, maar het woord van God. Wie als ouder het woord van God tot pit en merg van zijn opvoeding maakt, weet dat hij aan het komende geslacht iets doorgeeft dat meer is dan hij er zelf van verstaan en gezien heeft, zelfs al is hij in dat verstaan rijk begenadigd geweest. God spreekt immers in zijn woord voor alle tijden, Hij heeft in zijn woord in de nood en behoefte van elk geslacht voorzien. Zo gebeurt het dan ook in de kerkgeschiedenis, dat elke tijd weer nieuwe dingen ontdekt, nieuwe schatten uit het oude woord naar voren haalt, die uitgerkend voor die tijd, die situatie als geschreven schijnen te zijn. Elk geslacht mag de verrassende ontdekking doen, dat de Here God Zijn woord niet slechts via de vaders tot ons spreekt, maar dat Hij in zijn Woord Zelf actueel aan het gesprek van de tijd deelneemt en in dat gesprek met gezichtspunten naar voren komt, waar de vaders altijd over heen gelezen hadden. Zo ontstaan de nuance-verschillen tussen de ouders en de kinderen in geloof en levenspraktijk.

Maar de continuïteit overheerst. We kunnen blijven spreken van het gemeenschappelijke geloof. Omdat elke tijd dezelfde Christus nodig heeft, dezelfde vergeving der zonden, dezelfde strijd tot bloedens toe tegen de zonden. Het gemeenschappelijke geloof van ouders en kinderen, van voor- en nageslacht, dat is iets om enthousiast over te worden. Denkt u zich in: de student op zijn zolderkamer, gewikkeld in een strijd op leven en dood met de hoogmoed, die hem in zijn wetenschapsbeoefening belaagt, hij buigt de knieën en bidt: Op U, Here, hebben onze vaders vertrouwd, zij hebben vertrouwd en zijn niet beschaamd uitgekomen, ps. 22. Wat een steun, wat een bemoeiding!

't Geloof, tenslotte, zoals dat gewoond heeft in grootmoeder en moeder, wie herinnert zich hiervan geen heerlijke anecdotes, zoals ze alleen in de besloten kring van de familie worden doorverteld?

Wageningen.

H. de Jong.

Het wonder der prediking

Koninkrijk en prediking

Als wij de betekenis van de prediking van het evangelie willen verstaan moeten we ook oog krijgen voor het verband dat er bestaat tussen het Koninkrijk Gods en de verkondiging van het evangelie.

De evangeliën zijn ook van dat Koninkrijk. Johannes predikte dat het nabij was.

Jezus verklaarde dat het midden onder de Joden was.

En Hij verkondigde het Evangelie van het Koninkrijk aan heel het volk.

We willen nu wat zeggen over de verhouding welke er bestaat tussen dat Koninkrijk en de prediking zoals die in deze bedeling moet plaats vinden.

* * *

Het Koninkrijk der hemelen, of zoals het ook wel genoemd wordt het Koninkrijk Gods, kwam in feite reeds op de aarde bij de geboorte van Jezus Christus.

Het komt namelijk in deze wereld vóór allen in Hem, in zijn persoon.

In Jezus Christus is het om zo te zeggen vlees en bloed geworden. Hij is de verpersoonlijking daarvan.

Voorts kwam het steeds door en steeds meer in zijn optreden in Israël, in zijn woord en werk onder dat volk — met het effect daarvan.

Maar het werd pas volle werkelijkheid in het sterven en de opstanding van Jezus Christus. Want daardoor heeft Hij Satan, die tot op dat moment naar Gods rechtsorde „overste dezer wereld” was, onttroond. Door zijn dood en opstanding heeft Christus, zo lezen we, de overheden en de machten ontwapend, ze openlijk ten toon gesteld, en zo over hen gezegevierd. Tegelijk kwam ook de volledige verzoening van de wereld met God in Christus metterdaad tot stand.

En als loon voor dat alles ontving Christus „alle volmacht” in hemel en op aarde. Op deze wijze werd nu in en door Christus het Koninkrijk Gods als het rijk van rechtvaardigheid en vrede en blijdschap door de Heilige Geest volle werkelijkheid. Christus was van toen af het in beginsel geheel en al gerealiseerde Koninkrijk der hemelen. Sinds zijn opstanding en hemelvaart is het in Christus in de volle zin van het woord in Gods wereld „present”. Alle macht die aan dat Koninkrijk inhaerent is en al het heil, dat de „inhoud”, de rijkdom van dit rijk uitmaakt, zijn sinds zijn dood en opstanding in Jezus Christus geconcentreerd en zijn zo inderdaad in onze wereld aanwezig.

* * *

Het is voorts ook weer zo, het vloeit uit het reeds gezegde als vanzelf voort, het ligt daar feitelijk reeds in opgesloten, dat heel de wereld van meet af in dat Koninkrijk betrokken was.

Zij heeft in Christus van meet af deel aan die overwinning op Satan. Zij heeft evenzo van meet af deel aan de verzoening die God in Christus tot stand bracht. Ze heeft op dezelfde wijze van de aanvang af deel aan Christus' heerschappij over al het geschapene.

Kortom zij heeft van de aanvang af deel aan de volle werkelijkheid van Gods eeuwig rijk, zoals dat in Christus kwam, is, en steeds meer komt. Zij was daar „bij” en daar „in”. Dat koninkrijk is niet als een volkomen vreemd, van de wereld los staand ding, in deze wereld ingekomen om dan later, achteraf, op één of andere manier naar de mensen toegebracht en met hen in verband gezet te worden. En, omgekeerd, de mensen in contact te brengen met dat rijk.

Neen, toen in Christus dat koninkrijk kwam, toen Christus dat koninkrijk in zichzelf op deze aarde bracht was de wereld, de mensheid, waren alle Hem door de Vader gegeven daar onmiddellijk „bij”. Ze waren daar inderdaad „in Christus” van meet af „bij” en „in”.

En als dat koninkrijk later in hun leven indringt en dat gaat beheersen, komt dat rijk tot hen als een rijk dat reeds vóór eeuwen in Christus voor hen was gereed gemaakt, op hen was aangelegd, voor hen was bestemd en

dat zo al het ware op hen stond te wachten, naar hen uitkeek en naar hen toe zou gaan, zodra ze in deze wereld zouden verschijnen.

* * *

Naar de ordening Gods en dus ook naar de wil van Christus, staat het nu zo, dat het in Jezus Christus gerealiseerde, geconcentreerde en geheel en al op de mensheid betrokken Koninkrijk door alle eeuwen heen tot de mensheid uitgaat en die in haar concrete bestaan aangrijpt en gaat beheersen **door de prediking van het woord**. Jezus Christus doet dat Koninkrijk in iedere phase van haar historie naar de mensheid toekomen en in haar indringen door de prediking.

Die prediking is daarom ten opzichte van dat rijk niet een ding dat van secundaire betekenis is. Zij is daar allerminst een soort aanhangsel van. Zij mag bijvoorbeeld beslist niet gedegradeerd worden tot een zakelijke informatie daarover, een neutrale mededeling daaromtrent, een onpersoonlijke bekendmaking daarvan. Als men dat toch doet heeft men de prediking ont-zield, haar tot in de kern ervan bedorven, ja, haar in feite vernietigd.

De prediking is zeker niet iets waardoor je alleen maar wat, of heel veel, of misschien zelfs wel alles van dat Koninkrijk kunt te weten komen. Neen, in die prediking van het woord krijgt het Koninkrijk van God en van onze Heer Jezus Christus hier en nu gestalte onder ons. Die prediking is het naar de mensen toekomen van dat Koninkrijk. Of, nog beter gezegd: zij is het naar de mensen toekomende rijk zelf.

De prediking is zo verwerkelijking van dat rijk in het leven van hen, die waar ook ter wereld of in welke tijd ook naar die prediking horen. Door de prediking breekt zich het Koninkrijk der hemelen onder de mensen baan en breidt het zich zowel extensief als intensief van dag tot dag onder hen uit.

Extensief, doordat steeds meer mensen tot onderdanen van dat rijk worden gemaakt.

Intensief, door het opwassen van hen, die reeds in dat Koninkrijk zijn opgenomen, in de kennis en de genade en de dienst van de Koning van dat rijk, onze Heer Jezus Christus.

De prediking, zo kan men ook zeggen, is het actualiseren door alle tijden heen van de relatie die er van de aanvang af tussen het Koninkrijk en de mensheid bestond.

Kortom: de prediking is een wezenlijk moment in, een onmisbare functie van dat rijk. Het Koninkrijk bestaat daarom niet zonder de prediking. Ja, het kan hier en nu eenvoudig niet zonder haar bestaan. En omgekeerd, de prediking is zonder dat Rijk zonder meer zinloos, ja, een onding.

* * *

Op bijzonder duidelijke wijze heeft Paulus in een van zijn brieven deze onverbreekelijke samenhang van Koninkrijk Gods en prediking van het woord getekend.

Hij spreekt daarin namelijk over de verzoening welke God in Christus tussen zich en de wereld tot stand bracht. Dat wil zeggen: hij heeft het daar over wat het hart, het grote geschenk van het Koninkrijk is. Wat hij over de verhouding van die verzoening en de prediking van het woord zegt, geldt daarom ook ten volle van de relatie tussen Koninkrijk en prediking.

In het Schriftgedeelte dat we bedoelen (2 Kor. 5 : 18-21), zegt Paulus eerst, dat **alles** waarover hij daar sprak — namelijk de dood van Christus met de geweldige betekenis en kracht daarvan voor allen, en de opstanding van de Heiland, die Hem maakte tot de schenker van het leven, en de presentie van Christus in deze wereld waardoor Hij de mensen met en in zich verenigt — uit God is. God was geheel en alleen de bewerker van dat alles. Wat God daardoor voor de mensen had tot stand gebracht was niet minder dan de opheffing van de vijandschap, welke voorheen tussen God en hun scheiding maakte. Of, an-

ders gezegd. God schonk de mensheid daardoor de verzoening met zich.

Tegelijk met het deelachtig worden van die door God in Christus tot stand gebrachte verzoening werden Paulus en zijn mededienaren in de verhoudingen van het evangelie voorts ook begenadigd met een **dienst**, een **bediening**. En wel met de bediening der verzoening.

Aan wat God in Christus had tot stand gebracht, namelijk aan die verzoening moeten Paulus en zijn mededienaren naar Gods wil nu ook zelf dienstbaar worden ten behoeve van de mensheid. God gaat Paulus en de andere predikers in zijn arbeid van de verzoening der wereld gebruiken. Ze worden door Hem daarin ingeschakeld. Ze worden tot een instrument daarvoor gemaakt.

Die verzoening, zo zegt Paulus dan, bestaat namelijk vooreerst hierin, dat God op grond van wat Christus voor de mensheid deed in diens lijden en sterven, de wereld met zichzelf verzoenende was door haar haar overtredingen niet in rekening te brengen, haar die te vergeven.

Maar daarbij komt nu nog wat!

Tot die door God in Christus tot stand gebrachte verzoening, zo gaat Paulus namelijk verder, behoort ook nog een **woord**, en wel het woord der verzoening. Dat is het woord waarin wordt geproclameerd, dat aan de vijandschap tussen God en de wereld een eind is gekomen. Dat wil zeggen: het is een woord, waarin de beëindiging van die vijandschap, en daarmee de vergeving der zonden en de verzoening met God als een tot stand gekomen werkelijkheid afgekondigd en daardoor hun die in opdracht van God zelf met dat woord worden toegesproken, deelachtig gemaakt wordt.

Dit woord, zo vervolgt Paulus dan, heeft God nu aan hem en de andere predikers toevertrouwd. God heeft dat verzoening verkondigende en zo schenkende woord, zo zegt hij letterlijk „in hen gelegd”. Op deze wijze nu worden Paulus en zijn mededienaren in Gods verzoeningsarbeid ingeschakeld. Ze zijn krachtens die roeping gezanten van Christus, maar dan zo, dat God zelf door hun mond de mensen vermaant: „In de naam van Christus vragen wij u: „Weest verzoend met God”.

Uit deze woorden van Paulus blijkt wel zeer duidelijk hoe innig, hun volstrekt onlosmakelijk de door God in Christus tot stand gebrachte verzoening en de prediking van het woord met elkaar zijn verbonden. Ze vormen samen het éne en ondeelbare verzoeningswerk van God.

Dat bestaat dus uit twee „delen”.

In de eerste plaats uit de verzoening der wereld met God welke de Almachtige in Christus aan het kruis tot stand bracht — en daarnaast uit de bediening der verzoening, welke plaats vindt in de prediking van het woord.

Deze in de prediking van het woord plaats grijpende bediening der verzoening is nu de weg welke dit door God in Christus geschonken heil zich in deze wereld baant naar de mensen van alle plaatsen en alle tijden. Ze is zo het heilshistorisch gebeuren waarin deze in Christus geschonken gave zich uitstrekt tot en indringt in alle volken.

In de verzoening met God zoals Hij die in Christus tot stand brengt waren zij die de Vader aan Christus had gegeven van meet af ten volle betrokken. In het woord der prediking, dat tot hen wordt gericht — dus in de naar hen uitgaande bediening der verzoening biedt aan de dag, dat deze verzoening inderdaad van meet af op hen gericht was en wordt ze tot een beslissende kracht in hun concrete leven gemaakt.

Kortom: de verzoening van de wereld door God in Christus bestaat eenvoudig niet, en kan ook niet bestaan zonder de bediening ervan in de prediking van het woord. En omgekeerd is de prediking van het woord niets zonder de door God in Christus aan het kruis tot stand gebrachte verzoening.

En op deze wijze, in deze weg breekt zich nu tegelijk het Koninkrijk Gods baan.

Het Koninkrijk dat in en met de prediking van die verzoening wordt verwerkelijkt in allen die haar geloven.

* * *

Met het volgende beeld kan enigermate verduidelijkt worden hoe de stand van zaken in deze is.

Als ergens een elektrische centrale wordt gebouwd, verrijst eerst het grote gebouw waarin de machinerieën worden geplaatst welke de stroom moeten opwekken en „bewaren”.

Maar tot die centrale behoort ook het enorme net van naar alle richtingen uitgaande draden, waardoor de opgewekte stroom wordt geleid naar alle plaatsen waar ze licht verwekken of als bewegende kracht voor allerlei motoren dienen moet. Een centrale kan zelfs geen „centrale” zijn zonder dat dradennet. Maar omgekeerd is het uiteraard ook zo, dat dat dradenweefsel zonder die centrale eenvoudig niets is.

Welnu, zo bestaat de verzoening der wereld door God in Christus en dus ook het Koninkrijk Gods niet zonder de bediening ervan in de prediking van het woord. Ze kunnen zonder die bediening eenvoudig niet bestaan. En, omgekeerd, is uiteraard ook de bediening van de verzoening de realisering van het Koninkrijk in de wereld zonder de in Christus door God aan het kruis tot stand gebrachte verzoening, zonder meer onmogelijk.

Wie iets van de betekenis, de functie, de kracht van de prediking in het verlossingswerk dat God in Christus tot stand brengt heeft verstaan, verwondert er zich niet meer over, dat Paulus er van spreekt, dat die prediking ons zalig maakt, ons redt.

Paulus schrijft ergens: Want daar de wereld in de wijsheid Gods door haar wijsheid God niet gekend heeft, heeft het Gode behaagd door de dwaasheid der prediking te redden hen die geloven.

Men hoort het: Paulus spreekt van een redende, een zaligmakende prediking.

Het is vreemd, dat deze echt Schriftuurlijke term „zaligmakende prediking” geen plaats heeft gekregen in de taal des geloofs, in de taal der kerk.

Zou dat misschien het gevolg hiervan zijn, dat men reeds een paar eeuwen lang de unieke betekenis en de wonderlijke en heerlijke functie en kracht van de prediking, van de bediening des goddelijken woords zo slecht heeft verstaan?

C.V.

Een streep eronder?

N.a.v. De Bezetting, deel III door Dr. L. de Jong.

(Vervolg)

We schrijven 1936, en kijken om ons heen. In Duitsland een nazibewind, dat het volk vergiftigt, concentratiekampen vult met allen die het tegenstaan en zich voorbereidt op een nog gemener vervolging van het Joodse volk. Hitler bouwt aan zijn leger en bezet het Rijnland. In Italië een dictator die óók een imperium wil stichten en daartoe Abessinië aanvalt, gebruik makend van de gemeenste middelen. Spanje, land van mateloze ellende, geworden tot een land van burgeroorlog¹) Wat speelt zich daar allemaal af? Drie dictators spelen hier tezamen het goddeloze spel, waaraan we Picasso's Guernica te danken hebben, dat angstaanjagende schilderij. We kunnen zo verder gaan, U leiden naar Rusland waar Stalin zijn gruwelijk bewind voert over miljoenen onschuldigen, U voeren naar de wankel republiek Frankrijk, waar socialisme en fascisme elkaar fel bestrijden, naar het koninkrijk Groot-Brittannië met zijn koningsdrama en zijn Gandhi. Onrust en verwarring allerwegen, verdwijnend christendom in Europa.

En in ons eigen land? Christistijd, stempelen, wie herinnert het zich niet uit die dertiger jaren? Een volk in nood, een christelijke kerk in nood ondanks alle gejubel. Een kerk die nog altijd naar binnen gekeerd is, waar we elkaar teveel zien, de theologen vooral. Dat kan niet goed gaan en het is ook niet goed gegaan, weten we nu.

We schrijven 1936. Het is ook het jaar van een synode; een synode waarvan veel kwaads en veel goeds te zeggen is. Ze wordt gehouden in een wereld van groeiend nationaal-socialisme en fascisme; de afgevaardigden komen bijeen in een gistende en kokende wereld, in een tijd van de grote wereldrevolutie der fascistten, waartegen men als één man zou moeten optrekken, ook in vredetijd. Was men werkelijk één, of werden de kerken al door een groepstrijd en dus 'n machtsstrijd innerlijk verteerd? Hoe het zij, deze synode heeft die in ieder geval niet verminderd, want zij nam allereerst het besluit, de dogmatische geschillen op een volgende synode te behandelen, niet vermoedend dat het straks in oorlogstijd zal geschieden. Dat is het kwade besluit, genomen op 23 september²). Maar ze doet meer, en het is Ds. Buskes die haar straks zal prijzen, als hij terugziende op de oorlogstijd, erkent dat van de protestantse kerken de gereformeerde de enige zijn geweest die van het begin af het nationaal-socialisme, ook in zijn Nederlandse openbaring, hebben bestreden. Misschien is het beter te zeggen: vooral in zijn Nederlandse openbaring. Het is treffend deze erkenning te horen uit de mond van hem, die in hetzelfde rapport en besluit veroordeeld is, want ook de Christelijk-Democratische Unie, waarvan hij een ijverig voorman was, wordt in dit besluit veroordeeld en afgewezen³). Dan mogen we het besluit inzake het lidmaatschap van de

N.S.B. en C.D.U. een goed besluit noemen⁵), een besluit waartegen dan ook niet veel verzet gerezen is, wat vooral te danken is aan de indringende brochure waarin prof. Schilder de besluiten toelicht⁶). Wat de synode van 1933 niet had willen doen, een beoordeling geven van de beginselen van deze nieuwe groepen, doet men nu wel⁷). De bestreden partijen hadden immers veel aanhang gekregen, ook in de kerken; de n.s.b. gaf zelfs een schatting van 8000 leden uit onze kerken⁸).

Nu moeten we niet menen, dat principiële bestrijding alleen door gereformeerden geschiedde. We komen trouwens altijd eerst aandragen met de brochure van Schilder, maar mogen ook mannen als Anema en Diepenhorst hier wel even vermelden. Deze V.U.-hoogleraren waren ook op hun post⁹). En als we wat verder kijken dan onze gereformeerde neus lang is, zien we nog meer. In 1934 waarschuwt het Episcopaat in een herderlijke brief de gelovigen voor de fascistische organisaties en 6 mei 1936 — voor ons synodebesluit! — wordt er gewezen op de gevaren voor de kerk, als het nationaal-socialisme de macht zou krijgen en verklaart het dat allen die aan de N.S.B. in belangrijke mate steun verlenen, niet tot de H.H. Sacramenten kunnen worden toegelaten, een besluit dat de R.K. Kerk 13 januari 1941 heeft bevestigd¹⁰). Men neme daarvan goed nota!

Ook in hervormde kring gebeurt het één en ander, waarop we wijzen moeten om vertekening van dit stukje geschiedenis te voorkomen. Juist daar vinden we scherpe bestrijders van het nationaal-socialisme. We noemen alleen de namen van Kohnstamm, Miskotte, Buskes, Stufkens, achter wie de in 1935 uit Duitsland verbannen Karl Barth opreist als geestelijke vader, de man die durft erkennen, dat hij eerst niet goed gestreden heeft tegen het nazibewind¹¹). Door deze kring wordt veel meer meegedeeld met de Duitse kerkstrijd dan bij ons, omdat men veelmeer op Duitsland georiënteerd is. Hebben we toen wel goed beseft, wat zich vlak over de grenzen afspeelde, mogen we ons wel afvragen. Of leefden we toen op dezelfde manier met de lijdende broederschap mee als nu: vrijblijvend? We kunnen niet uitweiden over deze kerkstrijd, over de persoon van Niemöller. We moeten dat voor later bewaren. We willen er hier op wijzen dat het zo frappant is, dat Barth en zijn felle bestrijder Schilder in de strijd tegen het moderne heidendom in die beslissende jaren naast elkaar stonden, evenals straks hun leerlingen in het verzet. In 1935 komt Barth naar Nederland, waar hij in Utrecht college geeft over het Apostolicum (waarover Schilder dan weer college geeft in Kampen!), maar waar hij ook in 't diepst geheim confereert met 15 Duitse predikanten over de situatie in de Evangelische Kirche.

Zijn briefwisseling met deze predikanten loopt over Nederlandse, hervormde collega's¹²). Dr. Koopmans richt zelfs een kring op die de Duitse kerkstrijd bespreekt, brochures uitgeeft om op tijd te kunnen waarschuwen,

vooral als hervormde n.s.b.-figuren hun activiteit ontplooiën. Zo dringt langzamerhand iets door van wat in Duitsland werkelijkheid is voor de christenheid, van wat Niemöller doet, van wat het oude bondsvolk te lijden heeft, waarvan er trouwens velen over de grens vluchten; ook naar ons land, het klassieke land der vrijheid, hebben we vroeger geleerd. Is het dat ook tijdens de regering van Colijn? In 1939 werden de grenzen voor hen gesloten.

We komen hier weer op het thema van ons vorig artikel. Wie gaat studeren in dit stuk historie — 1930-1945 — komt ieder moment, in welk land dan ook hen tegen, hun vervolging loopt als een rode draad door deze jaren heen. Hebben we die toen willen zien? Hebben we deze schanddaad existentieel beleefd, zó, als mevrouw Wijsmuller-Meyer het ons voor-geleefd heeft. Is deze moedige vrouw van liberale huize voor ons, „positieve christenen”, geen beschamend voorbeeld, als we nu lezen wat zij voor de Joodse kinderen heeft gedaan vóór de oorlog in ons land begonnen was?¹³).

Gelukkig kunnen we er wel iets tegenover stellen, want in 1936 wordt opgericht het interkerkelijke Hulpcomité voor uitgewekenen om ras en geloof — eerst: niet-arische christenen geheten! —, dat hulp wil bieden aan de Duitse gevluchte protestantse Joden. Met een rede van prof. Kohnstamm in de Domkerk is men het werk begonnen onder voorzitterschap van Dr. J. R. Callenbach. Van geref. zijde heeft o.a. prof. Rutgers, de later zo dappere V.U.-hoogleraar, veel werk daarvoor verzet. Het is in 1941 door de Duitsers opgeheven, dan wordt de bankgiro geblokkeerd, maar is het werk al overgenomen door verschillende kerkelijke subcommissies. De diaconieën ontvangen circulaire, aanbevolen door o.a. de proff. Dijk, Kuyper en Schilder, als het geld, uit particuliere giften verzameld, op is. Er is gelukkig veel gedaan voor dit werk, door vele diaconieën is gehoor gegeven aan het verzoek om hulp aan deze vreemdelingen. Dat de missionaire predikanten onder de Joden, Van Nes en Kapteyn, veel voor dit werk hebben gedaan, zal niemand verwonderen. De geref. en herv. kerken hebben via de herv. Amsterdamse diaconie gedurende de oorlog een bedrag van f 248.000,- aan de Joodse, ondergedoken medechristenen uitgekeerd.

Zo zijn we ongemerkt de oorlogstijd genaderd, waarover we het toch hebben willen, maar het geestelijk verzet, het kerkelijk verzet, wil ik toch graag in 1936 laten beginnen. Na 15 mei 1940 wordt het echter anders: we zijn bezet gebied geworden. Waar staat de kerk in deze nieuwe situatie? Hoe reageert ze op het onrecht dat ons volk moet dulden, ondanks alle schone beloften, die in de Ridderzaal worden afgelegd? Strijd tegen het onrecht, tegen de schending van de vrijheid van geweten, zal nu een strijd op leven en dood worden. Dr. De Jong vangt de uitzending over dit onderwerp aan met de woorden, die geschreven staan op de Erebegraafplaats in de duinen bij Bloemendaal:

„Toen stonden er in het midden des volks mannen en vrouwen op. Tegen het geweld des vijands stelden zij overtuiging en geloof, tegenover het Germaanse heidendom het getuigenis van christendom en humanisme, tegenover de georganiseerde miljoenen de onvervangbare waarde van de mens. Vreedzame burgers werden brandstichters, saboteurs en spionnen. Zij hoedden het vrije woord in illegale geschriften, hielpen de vervolgd, verdedigden het recht der ouders in de opvoeding, het ambtsgeheim van de arts en de vrije prediking van het Evangelie.” Vele figuren, uit verschillende richtingen komen aan het woord of worden besproken. We geven daarvan geen verslag, de lezer zal er zelf mee bezig moeten zijn. Men moet bij dit onderdeel eigenlijk herlezen wat in deel I geschreven is over de eerste maanden van de bezetting en het begin van de Jodenvervolging. Het is voor de auteur immers moeilijk, bij deze opzet, de onderwerpen zo te behandelen, dat alles daarover in één hoofdstuk staat!

Ik wil nu nog wat breder stilstaan bij wat de auteur vertelt over het verzet der kerken, pagina 81-88. Dan moet mij ditmaal van mijn gereformeerde hart, dat de gereformeerde kerken er een beetje bekaaid af komen. Iemand uit deze kerken komt niet aan het woord, hoewel onze kerken de meeste predikanten verloren hebben in de concentratiekampen. Ook spijt het mij dat hij op p. 85

schrijft, dat de meeste protestantse kerken geen maatregelen tegen individuele n.s.b.ers hebben genomen. Dat stond haar structuur niet toe, schrijft hij. Ja, zo schrijft Ds. Touw in zijn boek over het verzet van de Hervormde Kerk, maar de structuur van de Geref. Kerken en de Chr. Geref. Kerk liet dit wel toe! Die tucht is ook toegepast. Ook had de auteur hier dienen te vermelden, dat in deze kerken sinds 1936 de bovengenoemde besluiten van kracht waren en in de oorlogstijd zijn gehandhaafd¹⁴⁾. De acta van de bezettingssynode zouden hem voor deze eenzijdigheid behoed hebben; ook Ds. Delleman vermeldt dit alles in het grote gedenkboek der Geref. Kerken¹⁵⁾.

We wijzen op deze lacune, omdat over de R.K. Kerk wel op dit punt juiste voorlichting gegeven wordt. We durven dus wel even een beetje „chauvinistisch” te zijn!

Een portret van Dr. Donner, de latere Pres. van de Hoge Raad en Dr. J. J. C. van Dijk, de oudminister, had niet mogen ontbreken. Zij hebben naast Dr. Gravemeijer en andere hervormde leiders veel gedaan in deze voor de kerken veel bewogen jaren. Daarover in het volgende artikel.

A. Plaatsman

¹⁾ Men kan hierover lezen in de juist verschenen dubbele pocket: De Spaanse burgeroorlog, door Rudolf de Jong. Uitg. Bert Bakker/Daamen, 1963.

²⁾ Een heel aardig, vlot geschreven boek over de periode 1919-1939 is het werk van J. de Rek: Pas Gisteren (1962).

³⁾ Acta der synode van Amsterdam, 1936, artikel 212.

⁴⁾ Ds. J. J. Buskes: Waar stond de Kerk? Schets van het kerkelijk verzet, 1947 (De Volkspaedag. Bibliotheek 3, serie nabetrachtingen op de Bezettingstijd), pagina 7.

⁵⁾ Acta Syn. 1936, zitting 2 oktober, art. 272: Ds. Meynen leest namens de comm. van advies, bestaande uit de praeses van de synode (prof. Dijk) en de voorzitters der 5 commissies (de pred. Van Es, Meynen, Douma, Meyerink en Milo) de volgende conclusies voor inzake het lidmaatschap N.S.B. en C.D.U., bijl. LXIV, die in comitézitting van hedenmiddag zijn aangenomen. Dan volgen de besluiten. Het slot van dit artikel luidt: „Hierop deelt de praeses mede, dat door enkele praeadviserende leden nog een gemeenschappelijke verklaring is ingediend. De synode besluit aan deze leden het recht te geven deze gemeenschappelijke verklaring in de acta te doen opnemen. Van dit recht is echter geen gebruik gemaakt”. Deze professoren worden niet genoemd. Het rapport (bijl. LXIV) van de Comm. is van de hand van Dr. W. A. van Es. Praeadviserende van deze comm. waren de hoogleraren H. H. Kuyper en K. Schilder.

⁶⁾ De bekend geworden brochure „Geen Duimbreed”! Een synodaal besluit inzake 't lidmaatschap van N.S.B. en C.D.U. (Kok, Kampen, 1936). De besluiten zijn afgedrukt op pagina 8 en 9. De synode van 1939 heeft niet veel bezwaarschriften op haar agendum staan en die er zijn, zijn gericht tegen wat over de C.D.U. is besloten. Acta syn. Sneek (1939), art. 186: rapport van Ds. W. H. v. d. Vegt behandeld; art. 309 en 310. De bezwaren o.m. ingediend door de geref. vereniging voor daadwerkelijke vredesactie, zijn afgewezen. Prof. Dr. H. H. Kuyper onthield zich van stemming. In art. 186 lezen we ook dit: De aanwezige praeadv. leden, aan wie door de syn. van Amsterdam het recht gegeven was, 'n gemeenschapp. verklaring inz. 't besluit over N.S.B. en C.D.U. in de acta te doen opnemen, verklaren dat zij ter wille van het heil der Kerken van dit recht geen gebruik maken. Later zal prof. Greydanus verschillende malen inzake van de verklaring vragen: acta syn. 1940-1943 art. 476, 486, 607 (mei 1942: scriba zal de brief van de proff. ter tafel brengen); 638: verklaring van de hoogleraren van de theol. fac. in 1936 op de gen. syn. gelezen; de acta bevatten niets waaruit de vrijheid blijkt, om met die besluiten strijdende adviezen te geven. Prof. Nauta schrijft hierover in: Opdat wij niet vergeten, pagina 306, dat van bepaalde zijde men getracht heeft de beslissing van de houding van de theol. fac. van de V.U. min of meer in discredit te brengen. Dit in verband met de in deze noot afgeschreven verklaring. Hij schrijft verder dat deze bedenkingen uitsluitend van kerkrechtelijke aard waren en alleen betrekking hadden op de wijze van eventuele tuchttoefening. Van enige instemming met de beginselen was in geen enkel opzicht en onder geen enkele vorm sprake. In de bewuste verklaring werd zelfs met zoveel woorden te kennen gegeven dat haar ondertekenaars met de critiek die op die bewegingen geïnfuseerd was, ten volle konden instemmen. En het is juist om het front in de strijd tegen deze bewegingen niet te breken, dat de ondertekenaars achteraf besloten hebben van het toegekende recht de verklaring in de acta te doen opnemen, geen gebruik te maken.

⁷⁾ In 1933, syn. Middelburg, acta art. 253. De classis Amersfoort had de zaak van de N.S.B. op de synode gebracht, de classis Schiedam die van de C.D.U. Daarover een rapport van Prof. Aalders, art. 117, byl. 18; over N.S.B. geen rapport, voor tuchtbezoeken verwezen naar besluit inz. C.D.U. De C.D.U. was in 1926 opgericht; de N.S.B. in 1931. Over de oprichting van de C.D.U. zie Buskes, Hoera voor het Leven, 1960, pagina 140-144. Chr. Enc., 2e dr. heeft geen artikel hierover!

⁸⁾ „Geen Duimbreed”, pagina 11

⁹⁾ Prof. Mr. A. Anema: Grondslag en karakter der Italiaans-fascistische staatsleer, 1934; Prof. Mr. P. A. Diepenhorst: Het Nationaal-Socialisme (1935); ook A. Janse schreef toen een brochure over het fascisme.

¹⁰⁾ Het verzet v. d. Ned. Bisschoppen tegen het Nat. Soc. en de Duitse Tyrannie, door Mag. Dr. S. Stokman, O.F.M., 1945, pagina 27 en 183; „Onderdrukking en Verzet” II, pagina 389.

¹¹⁾ We moeten hier vooral Ds. J. J. Buskes noemen, die toen nog pred. van de Geref. Kerken in Hersteld Verband was. Hij schreef o.m. de brochure: Christendom en Nationaal-Socialisme (1936), die ook door gereformeerden zeer geprezen werd, ook door Prof. Schilder, zie Buskes: Hoera voor het Leven, 2e dr. 1960, pagina 176; Prof. Schilder waardeerde mijn uiteenzetting zeer, maar beweerde tegelijkertijd, dat mijn theologische inzichten zelf voor een deel de toestand van verwarring inzake 't nationaal socialisme in het leven hadden geroepen. Verder schrijft Buskes over deze jaren dit: het blijft een trieste geschiedenis, dat zovele christenen in Nederland in die dagen de dreiging van het nat. soc. niet onderkend hebben. Ze zagen in het nat. soc. een bolwerk tegen het communisme. De rest namen ze op de koop toe. Tot op het walgelijke af was de wijze, waarop men Mussert en Hitler probeerde met een aureool van vroomheid en christelijkheid te omgeven, (pag. 173). Hij noemt Mary Pos; W. Laatsman, een schrijver van chr. romans, die een boek schreef: De Duitse kerkstrijd, Waarheid of leugen? Buskes ontmaskerde dit als een falsificatie. Voor de activiteiten van hervormde zijde - zie verder: Ds. H. C. Touw, Het verzet der Hervormde kerk (1946)I, hoofdstuk I en de beide

geschriften van Ds. Buskes.

¹²⁾ Als Barth in 1939 weer in Nederland komt om voor de verschillende theologische faculteiten te spreken, wordt hem door de regering verboden over politieke vragen te spreken. Hij mag in het openbaar niets over 't nationaal socialisme zeggen - Buskes: Hoera voor het leven, 2e druk 1960, pagina 90.

¹³⁾ Truus Wijsmuller-Meijer, Geen tijd voor tranen, te boek gesteld door L. C. Vrooland, Salamander, 1963. Wel heeft het Comité voor waakzaamheid, opgericht 1936, veel gedaan, brochures uitgegeven en protestmeetings georganiseerd, o.m. in 1935, na de Neurenbreger rassenwetten en in 1939 als de grenzen voor de Joden dicht gaan („Nederland en het Asylrecht”).

¹⁴⁾ Acta syn. 1940-1943 (voortgezette syn. van Sneek 1939), art. 456, 458, 470. Er zijn dan 2 bezwaarschriften, van Ds. Heida en Ds. Rolloos. De rapporten pagina 214 - 230, zijn opgesteld door Prof. Schilder. Ds. Delleman noemt dit „scherpzinnige rapporten”. (Opdat wij niet vergeten pag. 64). 25 maart 1941 werd de beslissing genomen, na brede discussie. De bezwaren waren voornamelijk van kerkrechtelijke aard. De adviserende comm. bestond uit de heren prof. Dijk, prof. Schilder, Ds. Diemer, die een eigen voorstel indiende, Ds. van de Vegt en de ouderlingen Scholten en Van Wijk.

¹⁵⁾ Acta syn. 1941, art. 493, 9 dec. p. 239, rapport dep. Hoge Overheid (comiteezitting dec. 1941): aan dep. werd door 2 kerkeraden advies gevraagd hoe zij te handelen hadden, wanneer een lid van de N.S.B., die van het Avondmaal door de kerkeraad was afgehouden, zijn voornemen te kennen gaf om aensniettegenstaande aan de heilige disch toe te treden. Dep. adviseerden dat geen geweld tegen hem moest gebruikt worden, wat de stichting verstoren zou, maar dat de toezichhoudende ouderling hem bij het toetreden nogmaals waarschuwen zou en wanneer dit niet hielp, de heilige tekenen door den predikant of ouderling zelf aan de communicanten moest worden uitgereikt en daarbij dit gecensureerde lid moest worden overgeslagen. Naar dep. achteraf vernamen, had in één geval dit gecensureerde lid toen zelf het brood en de beker zich toegeëigend.

Psalmen voor volkszang

„Psalmen voor volkszang” door
Lodewijk de Vocht, Philips
nrs 422.590 t.m. 593 NE.

Wanneer Lodewijk de Vocht in een der Eindhovense kerkgebouwen de dirigeerstaf hoog houdt, zijn aller blikken op hem gevestigd. Protestantse en rooms-katholieke ogen, ogen van instrumentalisten en vocalisten zijn aan hem gekluisterd. Allen staan om hem heen geschaard: mannen, vrouwen en kinderen, strijkers en blazers, organist en harpist, koperblazers en slagwerkers uit de Eindhovense kerkkoren en uit het Brabants Orkest. Allen zien zij naar zijn witte kop, zijn hooggeweld voorhoofd, vriendelijke mond, sprekende ogen. Hij bundelt aller wil, concentreert aller gedachten, bezielt aller harten. Door voorname zelfdiscipline weet hij allen tot volmaakte gehoorzaamheid te brengen. Hij is commandeur in de orde van Korach, opperzangmeester, opdat aller lied als een Gode welgevallige offerande zal opstijgen, tot eer van Gods naam, tot vreugde van ieder die er amen op zegt.

Dan daalt de staf. Een bekken slag galmt door de kerk. Enkele koperblazers geven een korte intonatie, onderstreept door de roffel der pauken. En nu klinken in brede wiekslag de octaven van mannen- en vrouwenstemmen omhoog: „Looft Jahweh in zijn heiligdom”. - „Halleluja, halleluja”, interrumperen de kinderen, gesteund door schetterende fanfares. „Looft God in 't heilig  irmament”, zingen de octaven verder, en de popelende kinderstemmen vallen weer in: „halleluja”. - „Looft Jahweh om zijn heerlijkheid, looft God om al zijn majesteit”, prijzen de mannen en vrouwen op hoge toon.

En dan gaat het woord in de daad over. Dan bundelen zich alle stemmen en harten tot een machtige, meeslepende en geweldige harteschreeuw; steunend op het fundament van orgel, orkest, bazuinen en slagwerk juichen mannen, vrouwen en kinderen hun hemelbestormend „halleluja, halleluja, halleluja”, zo onbeschrijflijk mooi, zo ongelooft concreet, dat u zegt: als het zó op de nieuwe aarde toe gaat, dan hoop ik er bij te zijn!

Wie is Lodewijk de Vocht, en wie zijn deze zangers?

Lodewijk de Vocht is van 1887, een Antwerpens kerkmusicus, directeur van het Koninklijk Vlaams Conservatorium, rooms-katholiek kerkkoördirigent en bezeten van de lof Gods. Een man die denkt in melodieën, die droomt van de massazang der gelovigen, wie het Sanctus uit Jesaja 6 voor ogen staat, en die zijn zingende medegelovigen tot slaven Christi maakt. Hij is een gevaarlijk man. Hij klimt over kerkmuren, om gelovige zangers en speellieden uit alle hokjes en schotjes weg te sleuren, en ze in te lijven in Gods zangbrigades.

En deze zangers — och arme! Ze branden zich op, om hun gaven gewillig en met vreugde aan te wenden tot lof van Gods naam, tot heil van hun naasten. Ze zingen zo graag van de Heere, wiens goedertierenheid tot in eeuwigheid is, en ze kunnen het niet laten. Zo zijn bons catholique gebracht in 'n groep met profane kettors, met lutherse honden en calvinistische varkens. Zo hebben onverdachte protestanten zich al protesterend gebogen onder de dirigeerstaf in een pausezinde dictator. Zo zijn gereformeerden in een gevaarlijke „oecumenische situatie” geraakt, waaruit ze zich slechts lofzingend kunnen bevrijden. Misschien zijn er wel vrijgemaakten bij — al klinkt dat niet waarschijnlijk, als u begrijpt wat ik bedoel. Ze zijn daar in Eindhoven anders wel wat mans, kerkelijk en kerkmuzikaal. Houdt ze maar in de gaten. . . . misschien zingt u straks zelf wel mee!

Intussen zijn de „Psalmen voor Volkszang” van Lodewijk de Vocht ook alleszins de moeite van een vluchtige analyse waard.

Ze zijn geen complete psalmen, zoals wij ze kennen. Ze zijn onberijmde strofen — gedicht door de zoon van de componist, een priester — en vormen telkens grepen uit een psalm of schriftgedeelte. De kern van de psalm is dan samengevat in een refrein of keervers. Dat refrein leidt de strofen in, wisselt ze af en besluit ze. Zo ontstaat de boeiende wisselzang, het Bijbelse „zingen bij beurte”. Het contrast tussen strofen en keervers ligt vaak in een tonale accentverschuiving (een schijnbare wisseling van toonaard), vaak in de toevoeging van kinderstemmen, soms in een kleine tempowijziging, of een der vele andere hulpmiddelen.

De strofen en refreinen zijn als korallen van een rozenkrans: zonder pauze wisselen ze elkaar af. In spreken en zwijgen, in zang en spel is een wedijver gaande op het hoogste geestelijk niveau. Soms is met een mannenkoor de juiste kleur van een psalm gekozen: als in de beklemmende psalm 107; in de exotische psalm 72; het gefluisterd „Jerusalem” in psalm 137; de klagende bariton van psalm 22 tegen een achtergrond van bassen. Een andere keer zijn het de vrouwenstemmen, die het karakter van de compositie bepalen: de serene alt in de lofzang van Maria, de volle vrouwenstemmen in psalm 136 („aan Zijn goedheid komt geen eind”). Verschillende psalmen of refreinen maken gebruik van de natuurlijke octaafgang tussen mannen en vrouwen, zoals ook in opera's en operettes graag wordt gedaan... en zoals wij in de protestantse kerken gewoon zijn. En een enkele keer zijn het de ontroerend zuivere kinderstemmen (als in het bijzonder tere „Ave Maria” uit Lucas 1) welke u voor de vraag stellen: waarom kan dat bij ons niet zo?

Wanneer de psalmen van Lodewijk de Vocht meerstemmig worden gezongen is de harmoniek bijzonder simpel. Dat wil zeggen dat er buiten de melodie-stemmen erg weinig te studeren valt, en dat de aandacht niet door contrapuntische problemen wordt opgeëist. Op dit punt legt de componist zich elke nodige beperking op, teneinde de geloofszang boven de kunstzang te stellen. Volkszang betekent bij hem, dat het hele volk kan meedoen — zeker met de refreinen. Tussenstemmen, pauken, harp en koper vormen slechts ondergrond, orde en versiering van deze massale lofprijzing Gods; de kunst is nooit essentie, slechts franje; nooit doel, slechts middel. De thematiek is dan ook simpel. Geen moeilijke intervallen, als bij de moderne koorzang, maar alles is gemakkelijk zingbaar. Om te voorkomen dat u gemakkelijker met saaiheid verward zult u de psalmen moeten beluisteren. Philips gaf ze uit: koopt u ze maar voor de aanstaande feestdagen. Dan zult u ervaren, dat Lodewijk de Vocht verrassende tonale contrasten goochelt met de hulp van middel-eeuwse toonreeksen; dat hij schone sekwenzen vormt door een simpele motief-verschuiving, als in psalm 136; dat hij dramatische spanningen weet te bereiken door tempo-afwisseling, als in psalm 2; dat hij alles in u losmaakt, wanneer zijn kinderstemmen lofprijzend invallen, als in psalm 150.

Zijn orgel geeft soms een fluwelen ondergrond onder een klagende solo - maar rinkelt een andere keer zijn mixturenklinken door de symfonie van zang-en-spel. Zijn harp geeft een oudtestamentische kleur aan het geheel, en getuigt van een Schriftgebonden, dus rijke, fantasie. En bij de „Avondwijding” van psalm 134 (u weet wel: die wisselzang tussen huiskerende tempelgangers en achterblijvende levieten) klinkt door de zegenbede... een luidende avondklok.

Ja, dan die klankkleur. Deze roomse componist kent terdege de gregoriaanse modi. Dat kunt u hem toevertrouwen. Hij gebruikt dan ook de mixolydische modus van psalm 46 en 145; maar evenzeer de dorische reeks van psalm 92, en de frygische stijl van psalm 51. Zonder deze toonreeksen konsekwent uit te buiten, maakt hij van hun karakteristieke eigenschappen gebruik, om zijn composities een sacraal karakter te geven. Hiermee sluit hij aan, zowel bij roomse als protestantse begrippen van heilige kerkmuziek: heilig in de waarde van afgezonderd, apart gehouden, gereserveerd.

Zijn notenwaarden zijn simpel: hele en halve noten, een enkele maal gepuncteerd ritme, of in rustige gelijke koraalnoten. Zijn tempi zijn rustig, naar moderne protestantse opvattingen soms zelfs breed. Maar alle middelen dienen om de woorden, de tekst, tot leven te brengen. De muziek is hier draagster en dienaar van het woord, van het Woord. De uitspraak van de zangers (niemand hoort hier de beruchte katholieke zachte g van de KRO) is een genot om te horen. Men zingt letterlijk 's nachts (en niet snags), zodat u twee maal een s en eenmaal een t hoort. Elke slot-lettergreep krijgt zijn volle waarde, wordt niet afgeknaagd als in onze kerken. De accenten worden nauwkeurig en juist geplaatst; waar onze slechte psalmberijming onze kerktaal verknoede tot altaren, offerdiëren, uw gewijde tenté wedér, en twistgedingen. Al deze dingen doen u verzuchten: och, mochten wij in onze ware kerkjes ook nog eens zó waar-

achtig kunnen zingen. Dan werd Gods naam met lófgejuich (niet met lofgejúich) geprezen!

„Bidden onze kerken wel om een goede psalmberijming?” vroeg vandaag de predikant op onze kansel. Zo ja — dan zullen ze er ook wel hard aan werken. Zo neen — dan moeten we die ook maar niet verwachten.

* * *

Wie meent in Lodewijk de Vocht's psalmen voor volkszang een interessante kunstuiting te zien, vergist zich. Zijn composities liggen niet op het artistieke niveau van de hedendaagse koorteknik, zijn instrumentatie is meer populair dan verfijnd, zijn contrapunt voldoet in genen dele aan de moderne eisen en zijn intervallen zijn primitief. Dat zou Lodewijk de Vocht ook wel anders kunnen.

Maar wat een modern componist (buiten Honegger misschien) met deze bescheiden middelen niet zou bereiken: dat is de geestelijke kwaliteit van zijn zang. Want het effect van zijn componeertrant is niet dat de zang-kunst verder wordt gebracht — maar dat de God van hemel en aarde de eer ontvangt, welke Hij waard is, en die Hij van zijn ware kerk al te zeer moet ontberen. Hoe beschaafd de lofzang van Zacharias onder Lodewijk de Vocht ook gezongen wordt, hij straalt van massale blijdschap. De lofzang van psalm 65 is een lofzang „in stilheid” — er wordt niet bij gebruld. Het gebed van psalm 25 blijft een gebed, een woord van hart tot Hart — en geen moeilijk geknutsel.

Waarachtig, aan onze kerkzang hoort de Heere wel wat voor vlees Hij in de kuip heeft. Dacht u dat de harde strijdlust, de programmatische broedermoord, de Rechthaberei, de fanatieke „beginselvastheid” en alle andere wereldgelijkvormigheden, die onze kerken ontsieren, dat ze in de kerkzang gecamoufleerd konden worden? Nu, als u dat denkt vergist u zich. Een ervaren organist kan via de radio al uit de kerkzang peilen, hoe het met de zingende kerk geestelijk is gesteld. Daar blijft voor de Heere niets onbedekt. Waar vierkante monden in rood aangelopen gezichten de liederen Sions „zingen” (u moet ze soms zien: als geplukt uit Hitlers horden),

INHOUD:

Het gemeenschappelijk geloof	H. d. J.
Het wonder der prediking	C. V.
Een streep eronder?	A. P.
Psalmen voor volkszang	D. W. L. M.
Over de geschiedenis	A. P. M.
Persschouw	
Kerknieuws	

de klemtóón leggend waar dat niet behoort, de regels afbijtend naar de wijze der soldaten, de gebeden bulderend alsof de Heere „sliep of op reis ware” — daar is de cultuur op zoek naar de zachtmoedigheid van het geloof. Zonder liefde is immers heel onze kerkzang een gebarsten klok.

Het zal wel fout zijn, dat interkerkelijke gedoe in Eindhoven. En het zal wel niet in de haak zijn, samen met roomsen en wie weet wat voor heidenen gezamenlijk Gods naam op de lippen te nemen. En als u er niet aan wilt beginnen: prachtig, best!

Op één voorwaarde; dat u er nu eens iets aan doet om onze eigen kerkzang op zulk een peil te brengen, dat de Heere er niet tevergeefs zijn oor naar neigt, en dat de naaste er door gegrepen worde om mee te doen. Maar zoals wij nu zingen, geven wij een juiste weerspiegeling van de onrust en de hardheid, welke in onze kerken heersen. De honden lusten er geen brood van, laat staan dat een wereldling er naar zou talen. Zo als wij nu zingen verstart onze verhouding tot de God des heils tot een dode formule, een orthodoxe confessie. Wij weten precies hoe het moet — en we dóen het net niet. Lodewijk de Vocht weet misschien niet hoe het moet — maar hij dóet het. Hij heeft veel liefgehad — hem moge veel interkerkelijk gescharrel vergeven worden.

D. W. L. M.

Over de Geschiedenis

(I)

Het is moeilijk om over „geschiedenis” te schrijven. Wat moeten we er precies onder verstaan? Je komt zo maar in de meest abstracte gedachten terecht, en ziet geen uitweg meer.

Zo ver wil ik U niet brengen, maak U dus niet ongerust! De kerkvader Augustinus heeft een heel werk geschreven over de Godsstaat. Daarin tekent hij de geschiedenis van de Oude Wereld als één strijd van de staat Gods tegen de aarde-staat, de strijd van Christus en de Zijnen tegen de Satan en de zijnen. Een gedachte, die Gereformeerde mensen wel aanspreekt, vooral na zoveel heilshistorische preken!

Maar ondanks zulk een geloofsaxioma, dat ons een globaal inzicht geeft, is het nog niet zo gemakkelijk om nader te zeggen, wat geschiedenis is. Waar en hoe vinden we de strijd tussen de twee staten? Te zeggen „geschiedenis is, wat in het verleden gebeurd is”, voldoet daarom al niet, omdat het overgrote deel van het gebeuren in het verleden totaal onbekend is. Het strijd-motief komt zo zelfs helemaal niet aan de horizon. Te zeggen: „wat wij van het verleden afweten”, lijkt juist geformuleerd, omdat het de lacune in onze kennis in rekening brengt. Maar wat weten we uit ons eigen leven en van-horen-zeggen ontzaggelijk veel, dat onze kleinkinderen nooit in geschiedenisboekjes tegen zullen komen. Behalve de strijd is er dus nog een ander beslissend element, waardoor gebeurtenissen „historisch” zijn.

Een goed voorbeeld is het jaartal 1600. „Slag bij Nieuwpoort”, leerde de meester op school ons, een grote overwinning van Prins Maurits. Later op catechisatie liet onze catecheet dezelfde slag opdraven, als een klaar bewijs van Gods voorzienig bestel: als er op het beslissende moment één korreltje zand in Maurits' oog was gewaaid, de geschiedenis

hadde een ander verloop gehad! En weer later was juist die slag bij Nieuwpoort het voorbeeld bij uitstek, waaraan gedemonstreerd werd, dat een tactische overwinning heel goed een strategische nederlaag kon zijn. Bij een bredere kijk op dit feit valt de beoordeling dus wel heel anders uit. En de theoloog ging bij zijn beoordeling weer van zijn eigen uitgangspunt uit.

Maar over het lot van de gewone mensen uit die slag horen we nooit iets. Hoe het hun persoonlijk ging, wat er werd van de gewonden, we weten er niets van. En toch zijn die vragen, van de kant van de mensen zelf in deze historie gezien, juist de allerbelangrijkste! En deze kant blijft in de geschiedenis buiten beschouwing. En zo gaat het bij elk gewichtig feit: het persoonlijke, zelfs de mensjes, die er bij betrokken zijn, vallen weg in vergelijking met de veel grotere belangen, die in geding zijn. Belangen van wie? Toch eigenlijk de belangen van hem, die beoordeelt. Dat behoeven natuurlijk helemaal geen financiële belangen te zijn! Maar factoren, die hij voor zijn leven en zijn maatschappij van groot gewicht acht. Daar vallen de individuele mensen van langgeleden helemaal bij weg!

Wanneer we hier even bij stilstaan, dan kunnen we concluderen, dat ons oordeel over het gebeuren in de geschiedenis met onze positie en opvattingen samenhangt. De soldaten in de Russische veldtocht van 1941 hebben dekking en voedsel en lijfsbehoud, in hun positie, als de allerbelangrijkste dingen gezien. Maar een generaal denkt daar wel eens anders over. Dat leert het conflict van Prins Bernhard met Montgomery ons wel. We beoordelen het gebeuren dus met een eigen maatstaf. Is de maatstaf van Augustinus voldoende voor alle gevallen? We hebben daarmee een greep op het totaal van het gebeuren. Maar om de slag van 1600 te beoordelen heeft men ook grote kennis van de krijgskunst nodig! Die heb je maar niet tegelijk met de

maatstaf van de strijd tussen de Godsstad en de aardse stad. Daardoor is het oordeel in de onderdelen ook voor de Christen moeilijk.

Tot bewijs en voorbeeld mag ik misschien wel noemen de verschillende beoordeling van het crisisbeleid van dr. Colijn. In onze kring werd het als het enig mogelijke gezien, en als Christelijke politiek aanvaard. Dr. Buskes kan er alleen de violen van zijn verontwaardiging over uitstorten: er valt, ondanks de goede bedoelingen, niets Christelijks in te ontdekken. Veeleer heeft Dr. Colijn door zijn beleid de kerk afgebroken, omdat de ontkerkelijking er zeer door is toegenomen. Zegt Dr. Buskes. Welke verschillende maatstaf is de grond voor dit tegenstrijdig oordeel? En zijn die maatstaven juist? Het gaat hier natuurlijk alleen om het voorbeeld, om duidelijk te maken, dat we niet zo maar, „met schone lei”, beginnen te oordelen, maar dat doen vanuit een voor-ingenomen standpunt. Tot zo'n voor-ingenomen standpunt behoort ook, behoort althans bij zulk een materie ook te behoren, een grondige kennis van de wetten en normen die een bepaald stuk van het leven beheersen. Nu is er tussen Dr. Colijn en Dr. Buskes stellig verschil in de norm, die zij als de geldende erkennen voor het staats- en maatschappelijk leven. Dr. Colijn, die de staat als rechtsstaat zag, richtte zijn politiek anders, dan Dr. Buskes op zijn plaats zou hebben gedaan; omdat Dr. Buskes de verzorgende, regelende, nivelerende welvaartsstaat tot richtsnoer nam. Tijdens Dr. Colijn kozen we diens zijde. Nu in deze tijd, nu we langzaam in de welvaartsstaat worden ingekapseld, worden we wat meer toegankelijk voor de gedachten van Dr. Buskes. De kennis omtrent het economisch gebeuren is dieper, zegt men. Men kan, toegerust met de huidige kennis omtrent de economische wetten, zelfs regelend op 't economische leven ingrijpen, ten goede, om een crisis te voorkomen. Maar deze kennis heeft nog geen vuurproef om haar juistheid te bewijzen moeten doorstaan, als de dertiger jaren heeft gekenmerkt. En toch zitten we al met het huizenprobleem — dat zeker kan bijdragen tot verdere ontkerkelijking... en met de geldontwaardiging, die tot opmaken drijft, en daarmee tot een levensstijl van eten en drinken en vrolijk zijn, en zo gemakkelijk een steentje bijdraagt tot de ontkerkelijking. Kunnen we daarom nu al zeggen, dat het oorlogse beleid een goed, een Christelijk beleid is geweest? Is het bewezen, dat het crisisbeleid meer deed ter ontkerkelijking dan het beleid van de „full employment”, met zijn nare nasleep van zwarte lonen, en oneerlijkheid door heel het bedrijfsleven en zelfs door het overheidsbeleid heen? Ik hoop hier mee te hebben duidelijk gemaakt, dat men nog niet vanzelfsprekend een juist oordeel over alle mogelijke dingen heeft, al staat men naast Augustinus op de vaste basis van de onderkende antithese.

Dit was dan een lange inleiding, om langs deze lange omweg toch weer bij Augustinus uit te komen. Ik bladerde n.l. in zijn werk „de doctrina Christiana”, de Christelijke wetenschap, en mijn oog werd ineens getroffen door het bijschrift: de geschiedenis. Juist omdat de kwestie van het historisch oordeel mij nogal bezig heeft gehouden, heb ik dat stuk toen met bijzondere interesse gelezen. Ik laat het hier in vertaling volgen. Het is wel zó karakteristiek voor Augustinus, dat het de moeite waard is om het voluit weer te geven.

„Alles dus wat de wetenschap, die geschiedenis heet, ons meedeelt over de opeenvolging der gebeurtenissen in de voorbije tijden, helpt ons zeer veel om de Heilige Schrift te verstaan, zelfs als ze buiten de kerk in het onderricht aan de kinderen wordt geleerd.

Want dikwijls worden er namen van ons gevraagd naar de tijdsrekening door middel van Olympiaden (voor de Griekse geschiedenis) en namen van consuls (voor de Romeinse geschiedenis). En onwetendheid omtrent het consulaat (dus: het jaartal!), waarin de Heer is geboren en waarin Hij geleden heeft, heeft velen tot een vergissing gedwongen, zodat ze meenden, dat de Heer zes en veertig jaar geleden heeft, omdat er door de Joden is gezegd, dat in zoveel jaar de tempel is gebouwd, die een beeld van het lichaam des Heren vertoonde (de werkwoordsvorm die Augustinus hier gebruikt, laat duidelijk zien, dat

niet de Joden alleen zulks dachten, maar ook Augustinus zelf!). En dat Hij omstreeks dertig jaar oud gedoopt is, weten we door het gezag van het Evangelie. Maar hoeveel jaren Hij daarna heeft geleefd, dat wordt, — hoewel het kan worden opgemaakt uit het verhaal zelf van Zijn handelingen —, toch duidelijker en zekerder vastgesteld, — opdat nergens een zweem van twijfel ontstaat —, uit de geschiedenis der volken, wanneer men die met het Evangelie vergelijkt. Want dan zal men zien, dat niet zomaar gezegd is, dat de tempel in zes en veertig jaren gebouwd werd, doch opdat, — daar dat getal geen betrekking kan hebben gehad op de leeftijd des Heren —, het gebruikt wordt tot onderricht voor meer ingewijden omtrent het menselijk lichaam, waarmee Zich te bekleden de enige Zoon Gods niet beneden Zijn waardigheid heeft geacht, Hij door Wien alles is gemaakt.

Over het nut van de geschiedenis... om nog niet eens te spreken van de Grieken: welk een belangwekkende kwestie heeft onze Ambrosius (van de lofzang!) al opgelost tegenover de lasterende lezers en enthousiasten van Plato, die hebben durven zeggen, dat alle uitspraken van onze Here Jezus Christus, die ze noodgedwongen wel moeten bewonderen en doorgeven, door Hem uit de boeken van Plato zijn geleerd, omdat men niet kan ontkennen, dat Plato heeft geleefd lang voor de komst in het vlees van onze Heer. De genoemde bisschop heeft toch, na overweging van de geschiedenis der volken, daar hij had ontdekt, dat Plato in de tijd van Jeremias naar Egypte is gegaan... waar die profeet toen vertoefde... aangetoond, dat het veel waarschijnlijker is, dat Plato veeleer met onze Schriften werd doordrenkt door toedoen van Jeremias; zodat hij die dingen kon onderwijzen en opschrijven, die men zo terecht prijst? Want vóór de boeken van het volk der Hebreërs, onder wie de dienst van één God schitterde, bestond zelfs Pythagoras niet, van wiens volgelingen de platonici toch beweren, dat Plato de theologie heeft geleerd. Dus, als men met de jaartallen rekent, wordt het veel geloofwaardiger, dat veeleer zij uit onze boeken hebben gehaald, wat ze aan goeds en waars hebben gezegd, dan dat onze Here Jezus Christus uit de boeken van Plato heeft geput... wat idioot is om te geloven.

De geschiedenis verhaalt de gebeurtenissen getrouw en tot ons nut.”

Toen ik dit stuk las, gingen mijn gedachten terug naar '53, naar de inauguratie van twee hoogleraren in Kampen. Ds D. van Dijk gaf, als goed ouderwets theoloog, blijk van zijn voorkeur voor de opvatting, dat de theologie de koningin is der wetenschappen: scientiarum regina! D.w.z. voor deze theologen zijn alle andere wetenschappen, als het er op aan komt, alleen maar hulpwetenschappen voor de theologie. Ze hebben voor hen alleen belang, voorzover ze het theologisch bedrijf kunnen dienen.

Trouwens, iets daarvan vinden we nog wel bij onze moderne theologen! Het gemak, waarmee vele resultaten van de exacte moderne wetenschappen van de tafel worden geveegd, spreekt een duidelijke taal in dit opzicht. Ze kunnen immers niet dienen om het theologische bouwwerk te schragen!

In de aangehaalde passus heeft ook voor Augustinus de geschiedenis alleen maar nut om stof aan te dragen voor exegese en elenchietiek! Dat laatste is een theologenwoord voor de verdediging van het geloof. Verder treft zijn korte samenvatting: „de geschiedenis vertelt getrouw en tot ons nut”. Het valt n.l. op, dat er van een geschiedkundig oordeel hierbij zelfs geen sprake is! Waaróm bepaalde feiten zo getrouw worden verteld, daarover zwijgt hij!

Of... als we goed opletten, zegt hij het toch ook weer wel!

Ze worden immers „tot ons nut” verteld.

Hier komt de oude professor in de welsprekendheid om de hoek kijken! Zo'n professor had ook een waar arsenaal van kennis vergaard. Maar géén wetenschappelijk geordende

kennis, doch anecdoten op allerlei gebied, en vooral uit de historie de luisterrijke daden van het voorgeslacht. Hij had al die kennis nodig om de aandacht van zijn hoorders te vangen en gevangen te houden. Ze diende als zijn illustratiemateriaal, en had dus een heel speciaal „nut”. Met de bekering van Augustinus heeft zijn welsprekendheid wel diepere zin gekregen, maar... de tactiek van zijn rhetorica blijft in wezen gelijk! Met dezelfde oppervlakkige gebruikmaking van weetjes. Dat blijkt zelfs uit ons vertaalde stukje. Want wanneer Augustinus en Ambrosius serieus de gegevens van de Griekse en Romeinse geschiedenis hadden nagegaan, dan waren ze er heel gauw achter gekomen, dat Plato zeker een honderd jaar na Jeremias in Egypte is geweest! Zo'n foutje hinderde een rhetor echt niet. Hij maakte ze zelfs wel opzettelijk om maar aan een pakkend motief te komen. Zijn lichtbewogen zuidelijk gehoor luisterde niet zo kritisch als Gereformeerde preekhoorders!

Zo is de klassieke welsprekendheid van meetaf haar rol gaan spelen in de kerk. Ze doet dat nog; want vandaag aan de dag doet het verhaaltje in de preek, de anecdote, weer opgeld. En er zijn er bij, die duidelijk voor de gelegenheid zijn gefabriceerd!

Maar dit terzijde. U hebt wel gezien, dat héél de instelling van Augustinus hem moest verhinderen om te zoeken naar engere, gespecificeerde normen voor het historisch oordeel, waaraan kon worden gemeten. of een handeling in het brede mensenleven, met zijn vele vervlechtingen, „goed” gekeurd kon worden. Wat een ontzaggelijke opgave is trouwens. Rhetorische stichtelijkheid of stichtelijke rhetorica was alles wat hij met de geschiedenis hier beoogt.

Dat komt ook aardig uit in de passage over de zes en veertig jaar van de tempelbouw. Getallengoochel was in de oude kerk een geliefd onderdeel van de theologie, of tenminste van de homiletiek. De Schrift geeft daar ook wel aanleiding toe. De speciale getallen 3, 7, 10 leiden gemakkelijk in zulke sporen. Volgens sommige wijsgeren van het heidendom, de Pythagoreërs, waren de dingen in hun wezen eigenlijk getallen. Kon een getal dus het wezen van een ding of mens aanduiden. Het getal 666 uit de Schrift gaat ook een heel eind mee met een dergelijk gebruik van de getallen. En U zult in de preken daar verschillende uitleggingen van gehoord hebben. Een berekening met de getalswaarde der lettertekens kan heel kunstig keizer Nero tevoorschijn toveren; de „Pythagoreïsche” exegese de mens der zonde: 7 als het getal voor God, 6 is minder en „dus” het getal voor de mens; en dat driemaal om de hoogste graad aan te duiden. Elke oplossing is even redelijk.

Zo wordt hier ook gewerkt met het getal zes en veertig.

Augustinus zegt zelf gelukkig, dat de oplossing niet voor de hand ligt. Ze is voor de meer ingewijden. Ik heb haar dan ook niet kunnen vinden. De getalswaarde der letters kan ik niet zo groeperen, dat de Griekse en Latijnse woorden voor „lichaam” en „vlees” het getal zes en veertig opleveren. Om de mens uit zoveel karakteristieke délen op te bouwen biedt alleen maar de mogelijkheid tot speelse fantasterij. De „Pythagoreïsche” methode biedt evenveel mogelijkheden haast om een getal in betekenisvolle cijfers op te splitsen. Het is alles volstrekt willekeurig.

Maar de prediker heeft zo wél gelegenheid om verrassend met zijn tekstgegeven om te springen. En wat pakt méér dan het verrassende; vooral wanneer men door zijn smaak daarin tot de kring van dieper ingewijden wordt gepromoveerd. Ds Meester heeft onlangs gewezen op de geheimtaal voor de ingewijden, die op sommige van onze kansels wordt gebezigd. Dat gaat in deze richting! „Epater le bourgeois” zegt de Fransman.

Hoe ernstig een man als Augustinus dit spel ook moge hebben bedoeld — van een echt critische instelling geeft hij geen blijk.

Nu is het ogenblik daar om ons de inleiding weer in de gedachten te roepen. Het bleek daar buitengewoon moeilijk om zich een welgefundeerd oordeel te vormen over het gebeurde en gebeurende. Zelfs met een goed grondoordeel, zoals Augustinus dat had, toen hij over de Godsstad schreef. We behoeven daarom niet neer te zien op deze Christen uit de Oudheid, die zo geheel een kind van zijn eigen tijd bleef in smaak en opvattingen. Wij zijn echt niet zoveel verder. Onze norm mag dan wel niet door de rhetorica zijn bepaald,

maar uiterlijke factoren, de geest van onze tijd, de stand in onze strijd, bepalen méé onze norm. Een kenmerkend staal daarvan heeft de schorsende kerkeraad in Groningen gegeven met het opnieuw interpreteren van „voorafgaand oordeel” uit Art. 79 K.O. En de Classis, die daar haar fiat aan gaf, is bewijs te meer, dat normen aan invloeden van buiten onderhevig zijn. Wie had b.v. ooit kunnen denken, dat de synode van een Gereformeerde kerk deputaten zou benoemen inzake „de vrouw in het ambt”? En waarop heeft het berust, dat de vrouwelijke diaken uit ons gezichtsveld is verdwenen? Hoe komt het, dat „ener vrouwe man” oudtijds zo werd opgevat, dat een voorganger slechts éénmaal mocht gehuwd zijn, en dan weduwnaar had te blijven, en dat, zulks nu bij ons generlei rol meer speelt? Evenmin als het dameshoedje op de Zondag!

Daarom zijn ook wij met ons oordeel over het gebeuren niet klaar, en zullen er nooit mee klaar komen. Want de menselijke onzekere factor blijft. Daardoor krijgen we stellig nooit een volledig inzicht in het normen-complex. En bovendien kennen we slechts een fractie van de feiten.

Wat voor zin heeft het dan zo'n artikel te schrijven? Op het gevaar attent te maken. Vooral wanneer er wijziging in het normgebruik optreedt. Ga toch goed na, waar dat op berust; spoor de normen, die gehanteerd worden op. Daarbij hebben we altijd de vaste norm van de samenvatting der Wet om dat normgebruik te toetsen. Per slot hebben we, bij alle onzekerheid, toch een vast standpunt. Of liever startpunt; want we mogen daar niet bij en mee blijven staan.

A. P. Muys

Het verheugt de redactie bijzonder, op deze plaats haar hartelijke gelukwensen te kunnen aanbieden aan Dr. W. K. van Dijk, sedert de oprichting medewerker aan ons blad, met zijn benoeming tot gewoon hoogleraar in de psychiatrie aan de Rijks-universiteit te Groningen.

Dr. Van Dijk, thans chef de clinique aan het Academisch Ziekenhuis, verbonden aan die universiteit, wordt de opvolger van professor Baan bij wie hij nog maar een half jaar geleden promoveerde. Mede namens onze lezers voegen wij bij onze bijzondere gelukwens de bede, dat hij op de plaats waar hij straks zijn wetenschappelijk werk op het hoogste niveau mag voortzetten lang en met ere mag dienen en daarbij veel vreugde en zegen ontvangen, en doorgeven.

Redactie.

BOEKAANKONDIGING

Jeugd en Politiek, Kontakt orgaan van de Gereformeerde Jeugdstudieclubs. — Zoals uit de titel blijkt is dit gestencild maandblad het officieel orgaan van de Geref. Pol. Jeugdstudieclubs. In het eerste nummer werden de volgende artikelen geplaatst. Dankbaarheid — J. L. v. de Weij; Waarom een G. J. J. C. — J. P. de Vries; Parlementair overzicht — B. v. d. Ros; Tot vrijheid geroepen — Rudolf van Reest; Zwak en toch machtig — P. Jongeling.

De abonnementsprijs bedraagt f 5.— per jaar. Te storten op girorekening 635877 t.n.v. P. M. de Wit te Vleuten. De eind-redacteur is J. L. v. d. Weij, Looijerstraat 11, Utrecht.

Zendingskalender van de Gereformeerde Kerken. Uitgever: Firma Kleefsman & Van der Veen, Sappemeer.

Dit is de bekende Zendingskalender. Op de voorzijden van de bladen van deze kalender prijken foto's van de onderscheidene zendingsvelden. Op de achterzijden vindt men bijdragen van ds J. G. Agema; H. R. Munneke; ds H. Vogel; P. Jasperse; ds C. J. Smelik; ds v. d. Vliet; ds Kurpershoek; ds C. A. Versluis en J. Berger.

Een nieuwe Almanak. Binnenkort komt D.V. van de pers de nieuwe almanak van het studentenkorps „Fides Quadrat Intellectum”. Op verzoek van de administratie plaatsen we graag nu reeds een aankondiging daarvan. Behalve het officiële gedeelte waarin men een menigte gegevens over de School en het Studentencorps vindt bevat deze almanak nog een viertal bijdragen. Vooreerst een van Prof. Kamphuis, dat tot titel heeft „Deelgenoten in verantwoordelijkheid”. Prof. Kamphuis geeft in deze studie een, tot dusver onbekende gegevens-verwerkende studie over wat hij noemt „de tragedie Steketee”. Dr Trimp geeft in een opstel waarboven hij schreef: „Honderd jaar kritiek te Kampen” een tekening van de wijze waarop „Kampen” zich steeds tegen de Schrift-kritiek keerde. Student Triemstra schreef een verhandeling over „Spotters in Jeruzalem”. Terwijl ondergetekende het een en ander vertelde van wat er zo omstreeks de dertiger jaren in de Gereformeerde wereld plaats vond. De almanak is voortreffelijk uitgevoerd en kost maar f 9.75. Hij wordt toegezonden na storting van dit bedrag op het gironummer 825416 ten name van de Quaestor Corporis, P. Dekker, Burgwal 104, Kampen. C. V.

INGEZONDEN

OPROEP

Tien jaar geleden vertrokken zij naar Australië. Man, vrouw en twee kinderen. Zij wilden daar samen werken, iets opbouwen. Maar het is anders gegaan dan zij gedacht en gehoopt hadden.

De moeder van het gezin is bijna al die jaren ziek geweest; enige malen zó ernstig, dat de handelende geneesheren het ergste vreesden. Maar God de Heere heeft haar leven nog willen sparen.

Pogingen om naar het vaderland terug te keren, stuitten telkens op financiële moeilijkheden, waardoor hun hartewens niet in vervulling kon gaan. Er zijn nu vijf kinderen. De eerstondergetekende heeft destijds het gezin bezocht en het is zijn vaste overtuiging, dat deze broeder en zuster in de gelegenheid gesteld moeten worden, zo spoedig mogelijk te repatriëren. Hier is grote nood!

Wij willen nu een poging doen om dit gezin te helpen, door de zo zeer begeerde terugkeer mogelijk te maken, liefst nog dit jaar, temeer omdat het bijna 1400 gulden goedkoper zal zijn, wanneer zij voor 1 januari scheep gaan. Het oudste kind reist dan nog voor half geld, terwijl tot 31 december een laag tarief geldt. De boot vertrekt 16 december a.s.

Voor de man ligt een betrekking gereed en het betrokken gemeentebestuur heeft een woning toegezegd. Reeds is door de familie een bedrag van f 2500,- bijeengebracht voor de betaling van enige bijzondere kosten en een gedeelte van de inrichting van de woning. De overtocht kost (tot 31 december) f 4384,80. Wij moeten er dus op rekenen, dat er ongeveer f 6000,- nodig is.

Om zo min mogelijk tijd te verliezen, komen wij nu met het volgende concrete voorstel:

Op zaterdag, 23 november a.s. gaan in elke gemeente, in overleg met de kerkeraad, enige broeders of/ en zusters er op uit, om voor dit doel een bijdrage te vragen. Waar dit moeilijk uitvoerbaar is, b.v. in zeer grote kerken of daar waar de adressen ver uit elkaar liggen, zou men de kerkeraad kunnen verzoeken, op zondag, 24 november een deur-collecte te houden.

Wat zou het prachtig zijn, wanneer wij in één „slag”, op één dag, dit plan samen zouden kunnen verwezenlijken. Eerlijk gezegd hebben wij er een beetje op gerekend, dat onze mensen voor deze zaak zo warm zullen lopen, dat er **te veel geld** zal komen. Daarom willen wij reeds nu met U afspreken: Mocht er meer geld binnenkomen dan voor dit doel nodig is, dan zullen wij wit overmaken aan de penningmeester van de Stichting Gereformeerde Kinderbescherming. Mogen wij op U rekenen? Omstreeks 5 december hopen wij te plubliceren wat deze actie heeft opgebracht. Nu reeds hartelijk dank voor Uw moeite.

Ds. M. J. C. Blok, Utrecht

Ds. W. Scheele, Arnhem, L. v. Klarenb. 79

Postrekening nr. 88 63 60

D. C. van Stempvoort, Vreeswijk

PERSSCHOUW

Over de schorsing van ds Van der Ziel

We willen ook nu weer een paar persstemmen doorgeven over de schorsing van ds Van der Ziel.

In het Kerkblad van Overijssel en Gelderland schreef dr Jongeling erover.

Hij wees er in een eerste artikel op dat wij, vrijgemaakten, in 't verleden hevige gefulmineerd

hebben over kerkelijke vonnissen die geveld werden in strijd met de vastgestelde kerkelijke rechtsregels.

Bovendien hebben we er op gewezen dat de wijze waarop de Kerkorde over schorsingen spreekt die als tuchtmaatregelen kwalificeert en daarom uiteindelijk impliceren uitsluiting uit het Koninkrijk Gods.

Vanwege ons verleden is het daarom volgens dr Jongeling vanzelfsprekend dat vandaag gezegd wordt dat de schorsing niet in overeenstemming is met de K.O.

Maar hiermee is nog niet alles gezegd. Zelfs niet het voornaamste. Want de waarheid gaat bovenal.

En dan gaat dr J. zó verder:

De kerkenordening spreekt nooit het laatste woord; dat doet de Heilige Schrift. Zo staat het in de belijdenis: Men mag ook gener mensenschriften, hoe heilig zij geweest zijn, gelijk stellen met de Goddelijke Schriften, noch de gewoonte met de waarheid Gods (want de waarheid is boven alles), noch de grote menigte, noch de oudheid, noch de successie van tijden of personen, noch de conciliën, decreten of besluiten. En dat is ook de achtergrond van het slot van artikel 31.

Het verwijt is gemaakt: scribenten, die er anders niet tegen opzien afwijking van de kerkenordening niet zo erg zwaar op te nemen, b.v. wanneer het gaat over art. 67: de onderhouding der feestdagen, of over art. 70: de kerkelijke huwelijksbevestiging, staan nú, nu het gaat over de schorsing van ds Van der Ziel, ineens te zwaaien met de kerkenordening: dat schijnt te rieken naar partijdigheid.

Ik kan me enigszins begrijpen, dat het verwijt gemaakt wordt. Maar men moet er toch wel wat voorzichtig mee zijn. Het gaat hier over schorsen. En wat het spreken over schorsen aangaat, hebben we een verleden. We hebben in het verleden onze ernstige afkeuring erover uitgesproken, dat geschorst werd in strijd met de geldende regels. Bovendien hebben we gezegd: zoals de kerkenordening over schorsen spreekt, houdt zulk een tuchtmaatregel in: uitsluiting uit het koninkrijk Gods. Vanwege dat verleden is het heel vanzelfsprekend, dat vandaag gezegd wordt: deze schorsing is niet in overeenstemming met de kerkenordening geschied.

Maar ik voeg er onmiddellijk aan toe: de waarheid bovenal! De kerkenordening spreekt niet het laatste woord! Zou een kerkeraad nooit, in géén enkel geval, een dienaar des Woords mogen schorsen, omdat nu eenmaal in de kerkenordening staat: na voorgaand oordeel ook van de kerkeraad der naastgelegen gemeente? Volgens mij heeft een kerkeraad daartoe de vrijheid en het recht, mits dat is een vrijheid in Christus en het recht des Heeren. En dan hangt dus alles af van de schorsingsgrond en -gronden. Is er zulk een aantasting van het Evangelie, zulk een zonde, dat daarop schorsing móet volgen, dan staat de kerkeraad in zijn recht wanneer hij ook zonder medewerking van de genabuurde kerkeraad tot schorsing overgaat. Maar: als zo'n genabuurde kerkeraad zijn medewerking niet verleent in zo'n geval, dan is er al heel wat aan de hand!

Dan is er in die kerkeraad iets mis, volkomen mis. Dan is het duidelijk, dat de kerkeraad weigert te buigen voor het Woord des Heeren. En voorts. doet zich zulk een ernstig geval voor, dan moet het voor de schorsende kerkeraad ook volledig duidelijk zijn, dat de dienaar des Woords schorsingswaardig is. Dat moet evident zijn en evident gemaakt kunnen worden voor ieder, die waarlijk de Heere vreest. En daar behoeft dan niet lang over gediscussieerd te worden. Dat moet dan niet een punt zijn van wikken en wegen. Dat moet ook niet een kwestie zijn van: zoveel stemmen vóór en zoveel stemmen tégen.

Het moet duidelijk zijn. En als een deel van de kerkeraad ontrouw is aan de Heere door zich te verzetten tégen de schorsing, dan moet men tegelijk die ambtsdragers maar erbij schorsen, want zij gaan duidelijk in tegen de Heere en Zijn Woord. Het moet uit Gods Woord bezweten, aangewezen kunnen worden, dat schorsing op haar plaats is, noodzakelijk is, onontkoombaar is. Het moet bewezen kunnen worden, niet met een wiskundig bewijs, niet met ellenlange redeneringen, waarin conclusie op conclusie gestapeld wordt en eindelijk de slotconclusie getrokken wordt. Het moet duidelijk zijn uit Gods Woord, niet uit betogen, waarvan men wel overtuigd is dat ze van Gods Woord uitgaan, maar die heel wel op een vergissing in de rede-ring kunnen berusten.

Voorts: wat schorsingsgrond is moet men ook als schorsingsgrond noemen. In het verleden heeft men menigmaal principiële kerkelijke conflicten herleid tot ordekwesities, en is men gaan schorsen omdat de orde niet werd bewaard. Zo is het gegaan in de Doleantietijd, zo is het ook gegaan in de tijd van de vrijmaking. In de tijd van de vrijmaking is over het algemeen niet geschorst omdat er was een aanhangen van een valse leer, maar omdat geen „gehoorzaamheid” aan de meerdere vergaderingen werd betoond, omdat de orde verstoord werd. Dat was on-

geestelijk. En onzerzijds is er terecht aanmerking op gemaakt.

Uit de Groningse stukken, die ik gelezen heb, krijg ik de stellige indruk, dat de schorsingswaardigheid van ds Van der Ziel allerminst duidelijk was. Verscheidene kerkeradsleden hebben zich niet voor die schorsingswaardigheid kunnen uitspreken. De kerkeraad van Groningen-Noord heeft het evenmin kunnen doen. En zo ook de classis. Is de kerkeraad van Groningen-Noord, was die classis het spoor zozeer bijster, was daar zulk een wederstaan van het Woord des Heeren, dat men weigerde een ontrouw dienaar, die geschorst behoorde te worden, schorsingswaardig te verklaren? Zo ja, dan is de toestand wel zéér droevig!

En verder krijg ik uit de stukken de indruk, dat men ook hier de zaak herleid heeft tot een ordekwestie.

Indien de zaak ds Van der Ziel inderdaad zou worden herleid tot een **ordekwestie** dan zou daarmee de Vrijmaking radikaal zijn verloochend.

Er is bij de schorsing van ds Van der Ziel uiteindelijk maar één zaak in geding. Deze: heeft hij zulk een zware zonde bedreven dat hij bij handhaving daarvan de uitsluiting uit het Koninkrijk Gods waardig is?

C. V.

Nog eens Eindhoven

In het Contactblad van de Geref. Kerk van Eindhoven vinden we het volgende stuk:

Verklaring

De raden van de Christelijke Gereformeerde en (vrijgemaakt) Gereformeerde Kerken te Eindhoven hebben zich in een gemeenschappelijke vergadering beraden over de besluiten van de Particuliere Synode van het Oosten van de Christelijke Gereformeerde Kerken, gehouden op 20 juni 1963.

De kerkeraden schonken met name aandacht aan de overtuiging van de P.S. „dat de band van het kerkverband Eindhoven in deze situatie zwaarder moet wegen, dan de plaatselijk gevonden toenadering”; aan de uitspraak, „dat de daad van Eindhoven krachtens de functionering van het kerkverband praematuur en onvoorzichtig moet worden geacht”; en aan het feit, dat de P.S. de kerkeraad van Eindhoven met alle klem verzoekt de effectivering van de in het Getuigenis van febr. 1963 vermelde besluit tot de e.k. Generale Synode der Christelijke Gereformeerde kerken op te schorten.

De kerkeraden verklaren, dat zij door dit verzoek van de P.S. weer dreigen te geraken in de gewetensnood, waarvan ze hun zusterkerken reeds in het jaar 1958 deelgenoot maakten en die daarin bestond, dat ze de geboden weg der hereeniging zouden kunnen gaan, ware het niet, dat ze vreesden, ten opzichte van de kerken, waarmee ze in landelijk verband samenleefden, in moeilijkheden te geraken.

Met dankbaarheid constateren de kerkeraden, dat de P.S. niet gekomen is tot een algehele verordening van de in het Getuigenis vermelde besluiten. Het zou de kerkeraden namelijk onmogelijk zijn, deze besluiten te herroepen, daar ze immers van overtuiging zijn, dat de plaatselijk gevonden toenadering van de HERE is geschied, waarom ze ook in zeer vreugdevolle samenkomsten met beide gemeenten, de Naam des HEREN hierom openlijk hebben geloofd en gedankt.

Hoewel beide kerkeraden dus de genomen besluiten ten volle handhaven, hebben zij toch, zij het met droefheid, besloten, overeenkomstig het dringende verzoek van genoemde Part-Synode, de z.g. kanselruil tot de e.k. Generale Synode der Christelijke Gereformeerde kerken op te schorten.

Zij nemen dit besluit, voor wat de Christelijke Gereformeerde kerkeraad betreft, om metterdaad te bewijzen, dat hij de zusterkerken met alle kracht wil vasthouden: voor wat de Geref. Kerkeraad betreft, om hierin de Christelijke Gereformeerde zusterkerk van harte te steunen en alle schijn te vermijden, alsof hij deze kerk wil uitbreken uit haar kerkverband. Beide kerkeraden zijn van oordeel, dat duidelijk moet blijken, dat zij altijd willen rekenen met het oordeel van de zusterkerken.

Voorts nemen ze dit besluit in de vurige hoop, dat de e.k. Generale Synode der Christelijke Gereformeerde kerken, oog zal hebben voor de gewetensnood, die voor de kerken van Eindhoven dreigt, waarvan de kerkeraad van de Christelijke Gereformeerde Kerk mededeling zal doen in een appèl-schrijven aan deze Generale Synode.

Tenslotte besloten de kerkeraden het bijwonen van elkanders Woorddiensten alsmede het deelnemen aan de avondmaalsviering door de leden van beide kerken, blijvend te leiden en te stimuleren.

Namens de raad van de Christelijk Geref. Kerk:

Ds. S. van Zwoll, praeses

J. W. Aalderink, scriba.

Namens de raad van de Geref. Kerk:

Ds. G. v. d. Brink, praeses

W. Pouwelse, scriba.

Als je dit stuk leest en je je de achtergronden daarvan indenkt verzucht je: Wat is het toch moeilijk dat kinderen van God, mensen die geloven in Jezus Christus, bovendien nog precies dezelfde belijdenis als vertolking van hun geloof aanvaarden, het simpele en eerste en alles beheersende gaan doen dat Christus vraagt, waar Hij naar hunkert. Namelijk het samen naar **Hem luisteren**, samen **zijn dood verkondigen**, samen **Hem danken voor zijn verlossing**.

En onmiddellijk daarna komt in je hart op de klacht: wat zijn wij met al ons weten, onze principes, onze kerkelijkheid en confessionaliteit nog kleine kinderen in het geloof en de bekering tot God.

En bovenal vraag je je met schrik af: wat zal Jezus Christus van dit alles zeggen?

Deze vraag is evenwel voor wie iets van Fil. 2 en Ef. 4 heeft verstaan geen vraag meer!

Het leven van de christenheid onzer dagen vertoont al duidelijker twee trekken: het al meer één worden van wie in de afval zijn begrepen, de voortgaande verscheurdheid van wie pretenderen het ware geloof te bezitten.

C. V.

CORRIGENDUM

In het artikel: Prof. Vollenhoven emeritus, viel in de 1e kolom 2 r. van onderen deze regel uit:

zijn studie over de noodzakelijkheid van een

GEEFT ACHT

Opkomst militairen 27 november '63

Bent U voor de militaire dienst opgeroepen op 27 november a.s.?

Denkt U dan om het volgende te doen voor Uw vertrek?

De a.s. militair

GAAT vóór zijn vertrek naar zijn predikant, wijkouderling of kerkelijk bureau om zijn vertrek te melden,

VRAAGT daar vrijmoedig om een Verblijfsattest, het Handboekje voor de Geref. militair (uitgave 1963—1964) en naar de brochure „In 's Konings Wapenrok”.

VERGEET niet zijn Bijbel mee te nemen.

NEEMT een aantal adreswijzigingsformulieren van de P.T.T. mee,

GEEFT na zijn aankomst in het garnizoen zijn volledig militair adres door aan zijn ouders, verloofde, vrienden . . .

zijn kerkeraad en het contactadres in de plaats waar hij nu gelegerd is.

INFORMEERT direct naar de weg, die bewandeld moet worden om zondags naar de „eigen” kerk te kunnen! (Dit mag vanaf de eerste zondag mits U langs de daarvoor geschreven weg het verzoek daartoe doet),

GEEFT van elke overplaatsing bericht aan bovengenoemde adressen.

KNIPT dit uit om het steeds voor de aandacht te hebben en dit te doen!

Contact Comm. Geref. Garnizoensk., Mgr. v. d. Weteringstraat 86, Utrecht

KERKNIEUWS

Beroepen te Glanerbrug-Oldenzaal en te Marknesse (bij accl.): G. Mul te Rozenburg.

Onthulling gedenksteen in Rouveen.

Dinsdag 5 november j.l. vond te Rouveen de onthulling plaats van de in aanbouw zijnde nieuwe kerk. De steen draagt het opschrift: „dat Uw ogen open zijn dag en nacht over dit Huis”. De plechtigheid werd door talrijke gemeentelieden bijgewoond, terwijl ook de burgemeester van Staphorst en de architecten Fr. Bügel en v. d. Dijk van hun belangstelling blijk gaven. De plaatselijke predikant, Ds M. van Dooren, die de onthulling verrichtte, sprak daarna naar aanleiding van Ps. 89 : 3. Het gebouwencomplex, dat thans verrijst, omvat het kerkgebouw, 6 zalen, pastorie (bungalow) en kosterswoning.

Ambtsjubileum Ds. G. Th. Koopman.

Op 27 november a.s. hoopt ds. G. Th. Koopman van 's-Gravenhage-West zijn 25-jarig ambtsjubileum te gedenken. Ds. Koopman werd 7 mei 1913 geboren. Op 7 juli 1937 werd hij kandidaat om zich op 27 november 1938 te verbinden aan de Geref. Kerk te O.-Loosdrecht. Op 1 juni 1943 ging hij de gemeente te Hardenberg dienen, waar hij de vrijmaking der kerk meemaakte. Op 4 juli 1946 verbond ds. Koopman zich aan de gemeente te 's-Gravenhage-West.

ADRESSEN:

Wormerveer, scriba: M. van der Graaf, Krokusstraat 3, tel. 02980-82220. **Veendam**, scriba: J. M. de Zoete, J. Kazemierstraat 7, Veendam, tel. 05987-2907. **Ermelo**, scriba: D. v. d. Akker, Sophialaan 3, Ermelo, tel. 03417-3588. Adres van de kerk van **'s-Gravenhage-West**: J. F. Dijkhoff, Wolfhezestraat 10, 's-Gravenhage, tel. 605231.

DOOP GEADOPTERDE KINDEREN

De classis Axel van 21 okt. j.l. nam kennis van het rapport van de commissie „inzake de bediening van de doop aan geadopteerde kinderen” (rapporteur Ds. A. I. Krijtenburg). Terwijl één kerk zich van stemming onthield nam de classis de konklusie van het rapport over, ter doorzending aan de particuliere synode. Deze konklusie luidt aldus: „dat op grond van de Heilige Schrift, m.n. Gen. 17 : 10-14; Exod. 12 : 43-49; Hand. 2 : 39; 1 Kor. 7 : 14, en van de belijdenis der kerk t.a.v. het ambt der overheden, art. 36 N.G.B., vgl. Rom. 13 : 1-7, de door gelovigen wettig geadopteerde kinderen als leden der gemeente behoren gedoopt te wezen; de uitspraak van nationale synode van Dordrecht 1618/19 hiertegen geen hindernis kan bieden, daar zij werd gegeven in een situatie, waarin van geen wettelijke regeling der adoptie sprake was, gelijk thans in het Burgerlijk Wetboek van het Koninkrijk der Nederlanden, art. 344 geregeld, terwijl mede gezegde uitspraak van Dordt zich meer bijzonder richtte tegen een bepaalde „zendings-methode”.

THEOLOGISCHE HOGESCHOOL

Geslaagd voor het propaedeutisch-examen de heer R. T. Urban, Weversburen 21, Drachten.

Geslaagd voor het propaedeutisch-examen de heer D. Grutters, Geraniumstraat 60, Enschede.

HET ICCC-JEUGDCONTACT VERGADERT

D.V. 30 november en 1 december a.s. organiseert het ICCC-Jeugdcontact zijn 6de weekendconferentie.

Ds. J. C. Maris, Christelijk Gereformeerd predikant en Europees secretaris van de ICCC zal daar spreken over: „De Theologie van de Oosters Orthodoxe Kerken”. Tevens zal er door Synesio Lyra Jr., lid van het Uitvoerend Comité van International Christian Youth (waarbij het ICCC-Jeugdcontact is aangesloten), verslag worden uitgebracht van de activiteiten die door deze organisatie in het eerste jaar van zijn bestaan zijn uitgevoerd.

De weekendconferentie zal worden gehouden in de jeugdherberg „Jan Gijzen”, te Haarlem. Deelnemingskosten: f 9,75 per persoon.

Inlichtingen en aanmeldingen: ICCC-Jeugdcontact, Singel 386, Amsterdam.

VERENIGING VAN Geref. STUDENTEN TE LEIDEN

Het bestuur van de Vereniging van Gereformeerde Studenten te Leiden „Franciscus Gomar” is voor het komende jaar aldus samengesteld: C. N. Vreeken, praeses; A. Joosse, ab-actis; B. Vuijk, fiscus. Het Ab-actiaat is gevestigd: Bilderdijkstraat 1, Leiden (vakantieadres: Seisingel 12, Middelburg).

V.G.S.U.

Het bestuur van de Vereniging van Gereformeerde Studenten te Utrecht is voor het jaar 1963/1964 als volgt samengesteld: G. van Dijk, praeses; Mej. G. Zijlstra, abactis; A. J. Verstevee, fiscus. Het abactiaat is gevestigd: Schimmelpennincklaan 27 te Utrecht.

VERSCHENEN:

Dr. E. Masselink

DE KERK IN DE WERELD

EN HAAR EENHEID

90 pagina's
prijs f 2,25
(per 6 ex. f 2,—,
per 12 ex. f 1,80

Dit appelerend geschrift over de meest actuele vraag roept op tot bezinning, bevrijding en tot handeling.

verkrijgbaar bij de boekhandel en bij:

J. NIEMEIJER - UITGEVER - GRONINGEN

Drukkerij Steenbergen

ZEIST - TELEFOON 03404 - 12452

Periodieken

Boekwerken

Handelsdrukkerij